

BACHELOR EN MASTER IN DE PROTESTANTSE THEOLOGIE EN RELIGIESTUDIES

FACULTEIT VOOR PROTESTANTSE THEOLOGIE EN RELIGIESTUDIES
(FPTR)

OPLEIDINGSACCREDITATIE • BEOORDELINGSRAPPORT

3 JULI 2025

DANNY PRAET (VOORZITTER) • CAROLA DAHMEN, KRIS RUTTEN, PIETER VOS,
ELISABETH WOUTERS (COMMISSIELEDEN) • KRISTL VAN DER HEYDEN (SECRETARIS)
• DAGMAR PROVIJN (PROCESCOÖRDINATOR)

Inhoud

1	Abstract	4
2	Rapportage van het onderzoek van de commissie	6
2.1	Doornemen van het ZER en voorbereidende vergaderingen door de commissie	6
2.2	Wat beoogt de opleiding?	8
2.3	Hoe realiseert de opleiding dat?	12
2.4	Hoe wordt vastgesteld dat wat beoogd werd, gerealiseerd is?	17
2.5	Hoe investeert de opleiding in een voortdurende ontwikkeling van de kwaliteit?	19
3	Oordeel	23
	Bijlage 1: Administratieve gegevens van de instelling en de opleiding	28
	Bijlage 2: Opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR)	29
	Bijlage 3: Samenstelling van de commissie	32
	Bijlage 4: Programma voor de dialoog met de opleiding	33
	Bijlage 5: Verantwoording	34
	Bijlage 6: Overzicht van het bestudeerde materiaal	35

1 Abstract

De door de NVAO aangestelde commissie die onderzoek voerde naar de kwaliteit van de opleidingen tot bachelor en master in de protestantse theologie en religiestudies heeft haar opdracht naar eer en geweten uitgevoerd maar wenst zich te onthouden van een advies aan de NVAO. Omwille van de voorgaande accreditatieprocedure kan zij immers niet adviseren tot een positief accreditatiebesluit met beperkte geldigheid, wat zij zou willen doen als de wetgeving het toestond.

De commissie is immers van oordeel dat de opleidingen zich positief verder kunnen ontwikkelen, wanneer zij rekening houden met de voorwaarden die de commissie hieronder opsomt. De commissie formuleert ook een aantal aanbevelingen waarmee de opleidingen hun kwaliteit kunnen verbeteren.

De commissie is van mening dat de opleidingen werken vanuit een heldere missie en visie. Ze zetten zich in voor een blijvende maatschappelijke relevantie, leiden contextbewust op en dragen de actualiteitswaarde hoog in het vaandel. De opleidingen slagen in die opdracht dankzij de grote werkkraft van een klein team, dat volgens de commissie kan evolueren naar een grotere diversiteit.

De studenten worden intensief begeleid en halen veel voldoening uit de interactieve werkvormen, die mogelijk gemaakt worden door het beperkte aantal studenten; zij krijgen volop de kans om niet alleen hun theoretische kennis te verankeren, maar ook om hun kritisch denken en communicatieve vaardigheden aan te scherpen.

Omdat de opleidingen aan studenten een grote keuzevrijheid geven wat het curriculum betreft (onder meer door de modulaire structuur ervan) is het voor de commissie van groot belang dat de opleidingen kunnen garanderen dat alle leerresultaten aan bod komen en dus het eindniveau bereikt kan worden. De commissie heeft momenteel niet voldoende garantie dat het eindniveau geborgd is. Ook de evaluatiepraktijk voor de bachelor- en masterproeven baart de commissie zorgen.

Op het vlak van kwaliteitszorg en -cultuur stelde de commissie vast dat heel wat aspecten op een informele manier aan bod komen. De commissie is van mening dat de opleidingen een aantal formele organen moeten installeren en het (brede) werkveld systematisch bij de opleidingen moeten betrekken om de kwaliteit van haar opleidingen te borgen. Door meer aandacht te besteden aan formele kwaliteitszorg komen de opleidingen ook tegemoet aan de zorg van de commissie dat de kleine schaal een risico op rolconflicten inhoudt.

De commissie formuleert op basis van het gevoerde onderzoek de onderstaande voorwaarden:

- Zorg ervoor dat helder wordt hoe de leerresultaten (DLR/OLR/competenties) terugkomen in het curriculum en in de toetsing.
 - Integreer een instrument in de opleidingen dat duidelijk aantoont hoe alle resultaten afgedekt worden voor elk traject dat een student loopt.
 - Stel een sluitend overzicht op van de leerresultaten over alle modules van de opleidingen heen als noodzakelijke basis om het eindniveau te kunnen borgen.
- Formaliseer de evaluatiepraktijk in sterkere mate.
 - Voorzie heldere criteria voor de toetsing (bijvoorbeeld *rubrics*).
 - Zorg ervoor dat altijd twee beoordelaars bij de evaluatie van de bachelor- en masterproeven en bij de beoordeling van de stage betrokken zijn. Zie erop toe dat beide beoordelaars via afzonderlijke rapportage hun beoordeling neerschrijven.
- Installeer een aantal formele organen die verder van de opleidingen af staan zodat rolconflicten studenten die frictie of problemen ondervinden niet in de weg staan om

deze te uiten. Zorg ervoor dat deze organen goed gekend zijn bij de studenten en dat zij anoniem feedback kunnen geven op de kwaliteit van de opleiding.

- Zet stappen om de professionalisering van het docententeam op systematische wijze aan te pakken. Besteed daarbij ook aandacht aan pedagogisch-didactische thema's, zoals het gelijkgericht beoordelen van studenten.

De commissie formuleert op basis van het gevoerde onderzoek de onderstaande aanbevelingen:

- De commissie raadt de instelling aan na te gaan hoe studenten op korte termijn toegang kunnen krijgen tot een online database met hedendaagse bronnen en wetenschappelijke *journals*.
- De commissie beveelt de opleidingen aan om voor Hebreeuws en Grieks de weging van het aantal studiepunten ten opzichte van de werkbelasting kritisch onder de loep te nemen aan de hand van een studietijdmeting. De opleidingen kunnen de nodige aanpassingen doen ofwel door het aantal ECTS te verhogen ofwel door de leerdoelen op realistische wijze in overeenstemming te brengen met het huidige aantal ECTS.
- De commissie raadt de opleidingen aan een vak te voorzien over methodologie/academische vaardigheden in de bachelorjaren van beide opleidingen, zodat studenten hiervan kennis hebben alvorens ze aan de bachelorproef laat staan aan de masterproef beginnen.
- De commissie beveelt de opleidingen aan het bredere werkveld op gestructureerde en geregelde basis bij de kwaliteitszorg te betrekken, bijvoorbeeld door het installeren van een werkveldcommissie. Ze vindt het belangrijk dat de opleidingen de input van het brede werkveld kunnen capteren, zonder te moeten inboeten op inhoudelijke onafhankelijkheid.

2 Rapportage van het onderzoek van de commissie

2.1 Doornemen van het ZER en voorbereidende vergaderingen door de commissie

De commissie die zich boog over de accreditatie van de bachelor en de master in de protestantse theologie en religiestudies nam met belangstelling het ZER en de aanvullende documentatie door die de instelling haar bezorgde. Tijdens twee voorbereidende vergaderingen bundelde ze een aantal vragen die ze aan de opleidingen wilde voorleggen.

Deze accreditatieprocedure betreft twee opleidingen: de bachelor in de protestantse theologie en religiestudies en de master in de protestantse theologie en religiestudies. Omwille van de leesbaarheid hanteert dit rapport 'de opleiding' als enkelvoudsvorm; ze verwijst daarbij naar beide opleidingen, tenzij anders aangegeven.

De commissie had kennisgenomen van de voorwaarden die de NVAO de opleiding had opgelegd naar aanleiding van het positieve accreditatiebesluit met beperkte geldigheidsduur. Zij heeft aan deze voorwaarden bijzondere aandacht besteed tijdens de voorbereidende vergaderingen en de dialoog.

Ook heeft de commissie het document 'Overzicht aandachtspunten visitatie 2023 en acties 2025' doorgenomen waarin de opleiding de acties opsomt die ze ondernomen heeft naar aanleiding van het accreditatierapport VLUR-KZ uit 2023.

De commissie wilde graag in gesprek gaan over verschillende aspecten van het personeelsbeleid. Ze meende immers dat een klein team van docenten instaat voor een groot pakket aan taken. De commissie uitte tijdens het voorbereidend overleg haar bewondering voor de werkkraacht van dit team. Ze had hierover echter ook een aantal bezorgdheden. Enerzijds heeft ze een zorg over de taakbelasting van de betreffende docenten, en ook over de kwetsbaarheid van het team in het geval een docent zou uitvallen. Anderzijds ging haar bezorgdheid uit naar een aantal mogelijke rolconflicten: verschillende leden van het team vervullen immers meerdere rollen. De commissie wilde tijdens de dialoog meer weten over de manier waarop de opleiding deze rollen afbakt en of de studenten veiligheid ervaren in deze context.

Ook wilde de commissie ingaan op de diversiteit van het docententeam, door de opleiding aangegeven als een aandachtspunt.

Een aspect dat samenhangt met de taakbelasting van het team betreft het onderzoeksluik. De opleiding geeft in het ZER aan dat de onderzoekstaken van de docenten te lijden hebben onder het gebrek aan tijd. De commissie wilde daarom weten hoe onderwijs, onderzoek én dienstverlening zich verhouden tot elkaar binnen de opleiding.

De commissie had daarbij ook oog voor de financiële situatie van de opleiding, waarnaar ze zelf verwijst in het ZER. Het leek de commissie relevant om daarover met de opleiding verder in gesprek te gaan.

De commissie had zich gebogen over de leerdoelen, onder meer door de ECTS-fiches en de concordantietabel door te nemen. Ze wilde gebruikmaken van de dialoog om de opleiding verdere toelichting te vragen over de relatie tussen de DLR, de OLR en de competenties. In het bijzonder had ze daarbij aandacht voor de leerresultaten van de twee afstudeerrichtingen, religiewetenschap en theologie, die vrijwel dezelfde zijn. De commissie wilde dan ook graag weten waar de verschillen tussen beide afstudeerrichtingen zich juist situeren. Ook de verschillen tussen de leerresultaten van de bachelor- en de masteropleiding hadden de aandacht van de commissie.

Bovenstaande aspecten staan in onmiddellijke relatie met de evaluatiepraktijk van de opleiding. De commissie wilde dan ook gebruikmaken van de dialoog om een goed zicht te krijgen op deze evaluatiepraktijk en de manier waarop de opleiding het eindniveau borgt.

Tijdens de dialoog wilde de commissie ook een meer helder beeld krijgen van de educatieve dimensie van de opleiding. In haar missie verwijst ze naar haar speciale band met het protestants-evangelisch godsdienstonderwijs (PEGO). Het was voor de commissie niet geheel duidelijk wat de opleiding beoogt op het vlak van het opleiden tot godsdienstleerkracht, wat daarin de rol van PEGO is en wat de samenwerking met de Katholieke Universiteit Leuven (KU Leuven) met betrekking tot de opleiding tot educatieve master in de godsdienst precies inhoudt.

Verder wilde de commissie in gesprek gaan over een aantal aspecten van het curriculum. Het was voor haar niet eenvoudig om op basis van de verstrekte informatie een helder beeld te krijgen van de samenstelling en samenhang van het programma. De commissie vond op de website een studiegids terug die – zo bleek tijdens het locatiebezoek – verouderd was, waardoor er verwarring ontstond over het curriculum. Ook het ontbreken van de namen van de lesgevers bij de aangeleverde informatie over de vakken en modules ervaarde ze als een moeilijkheid bij het verkrijgen van een helder beeld van de opleiding.

De commissie wilde onder meer in dialoog gaan over de vakken Grieks en Hebreeuws. Ze waardeert de keuze van de opleiding om deze vakken te doceren, vermits ook de commissie ze essentieel acht voor een opleiding theologie. Wel wilde ze aandacht besteden aan het aantal studiepunten dat de opleiding voorziet voor het aanleren van deze Bijbelse talen in relatie tot de te bereiken leerresultaten.

De commissie vond het belang dat de opleiding hecht aan het bijbrengen van communicatieve vaardigheden sterk. Ze wilde tijdens de dialoog in gesprek gaan over de manier waarop de opleiding zelfstudie en hybride lesgeven combineert met het aanleren van dergelijke communicatieve vaardigheden.

Ook had de commissie interesse in de wijze waarop de opleiding de academische vaardigheden van studenten aanscherpt; daarbij had ze aandacht voor een aantal methodologische aspecten, onder meer de online databases en bronnen waarop studenten zich kunnen baseren die afwezig tot zeer beperkt leken te zijn.

Tijdens de dialoog wilde de commissie ook ingaan op de bachelor- en masterproeven. Ze wilde graag weten hoe de studenten worden voorbereid, hoe de begeleiding vorm krijgt en hoe de opleiding de evaluatie aanpakt. Verder wou ze de opleiding vragen om haar keuze toe te lichten om de masterproef in het eerste jaar van de tweejarige master in te richten, terwijl in het tweede masterjaar sprake is van een vak onderzoeksmethodologie – een vak dat alleen voor de afstudeerrichting religiestudies wordt georganiseerd.

De commissie had een aantal vragen over de stage die studenten uit de afstudeerrichting theologie vervullen op het einde van hun tweede masterjaar. Ze wilde enerzijds een meer concreet beeld krijgen van deze stage: hoe ze opgebouwd wordt, hoe de leerdoelen aan bod komen en geëvalueerd worden.

Omdat studenten uit de afstudeerrichting religiewetenschappen geen stage vervullen, vroeg de commissie zich af op welke manier de opleiding deze studenten ondersteunt in het ontwikkelen van communicatieve vaardigheden, weerbaarheid en doorleefde spiritualiteit. Voor beide groepen studenten wilde de commissie weten hoe de opleiding ook in de bachelorjaren werkt aan de doelen die betrekking hebben op het opdoen van een zo breed mogelijke praktijkervaring.

In het ZER en de bijkomende documenten verwijst de opleiding naar samenwerkingen met andere instituten of organisaties om haar onderwijs te versterken. De commissie waardeert dergelijke samenwerkingen, die volgens haar een van de uitingen zijn van het belang dat de opleiding hecht aan haar maatschappelijke inbedding.

Ten slotte had de commissie een aantal vragen over kwaliteitszorg en -borging. Het ZER geeft een overzicht van de elementen die het kwaliteitszorgsysteem schragen. De commissie wilde van de dialoog gebruikmaken om een concreter beeld te krijgen op zowel de formele als de informele aspecten van kwaliteitszorg. Ze wilde onder meer weten hoe de

Academische Raad te werk gaat bij het uitoefenen van de interne kwaliteitszorg en hoe medewerkers en studenten dit ervaren. Ook op de manier waarop de verschillende stakeholders bij de kwaliteitszorg betrokken worden, wilde de commissie een concreter zicht krijgen.

Wat het ZER zelf betreft gaf de commissie aan dat ze een aantal feitelijke gegevens miste. Zo had ze graag een helder overzicht gekregen van de aanstellingen van de docenten, het aantal studenten en hun achtergrond, de uitstroom.

2.2 Wat beoogt de opleiding?

Mooi uitgewerkte visie en missie

De Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies (FPTR) die de opleidingen tot bachelor en master in de protestantse theologie en religiestudies aanbiedt, positioneert zich als opleidings- en onderzoeksinstituut. In het ZER geeft de FPTR aan dat ze opereert vanuit een minderheidspositie, omwille van de plek die het protestantisme in België inneemt. Dat gegeven, samen met de veranderende plaats van religie in de maatschappij, zet de opleiding volgens het ZER aan tot creativiteit en flexibiliteit ten aanzien van haar maatschappelijke relevantie.

De commissie kon inderdaad vaststellen – op basis van het ZER, de dialoog en de studiegids die ze op de dag van het locatiebezoek ter beschikking kreeg – dat de opleiding veel belang hecht aan een blijvende maatschappelijke relevantie en daarvoor heel wat stappen zet.

Tijdens de dialoog lichtte de opleiding onder meer toe dat ze vanuit de Academische Raad en het Decanaat elke twee jaren een onderzoeksproject opzetten waarbij ze uitgaan van de actualiteitswaarde. Samen met internationale universiteiten (binnen en buiten Europa) werkte de opleiding de voorbije jaren achtereenvolgens rond radicalisering en religieuze diversiteit; ook het thema duurzaamheid staat op de agenda. Deze samenwerkingen bestaan uit een aantal online bijeenkomsten per jaar, een colloquium en de publicatie van artikels. Al de onderzoeksgroepen van FPTR zijn hierbij betrokken.

De commissie vond het sterk dat FPTR contextbewust wil opleiden: het feit dat de faculteit zich in Brussel bevindt, grijpt ze aan om een aantal accenten te leggen die raken aan zowel het Europees als het grootstedelijk perspectief. Dat betreft vraagstukken als toenemende polarisatie, (post)secularisatie, mensenrechten, identiteit, gender, ecologie en kerkzijn in de grote stad.

In het ZER benoemt de opleiding de ontwikkeling van interlevensbeschouwelijk onderwijs als en ander cruciaal accent. Tijdens de dialoog ging de opleiding hierop verder in. Ze werkt in samenwerking met de Vrije Universiteit Brussel (VUB) aan een module over interlevensbeschouwelijke dialoog, waarvoor de VUB zelf vragende partij is.

Financieringsmechanismen zetten druk op de opleiding

In het document waarin de opleiding de actiepunten opnoemt die ze ondernomen heeft op basis van de aanbevelingen in het accreditatierapport VLUR-KZ meldt ze dat de FPTR in gesprek is met een grote universiteit in Brussel over samenwerking. Tijdens de dialoog kwam naar voren dat het over de VUB gaat.

De opleiding gaf aan dat er op tweemaandelijks basis een overleg doorgaat en dat de gesprekken een gunstig verloop kennen. Ze lichtte toe dat de gesprekken verband houden met de krappe overheidssubsidies die de faculteit ontvangt. Deze zijn volgens de opleiding decretaal verankerd via een te verdelen percentage, waarbij de FPTR 20 % ontvangt en de Evangelische Theologische Faculteit (ETF) 80 %. De opleiding benoemde dit als een weefselfout.

Op basis van de accreditatieprocedure van 2023 en op advies van de regeringscommissaris – die de vergaderingen van de Raad van Bestuur van de FPTR bijwoont – is de faculteit op zoek gegaan naar een structurele samenwerking met een grotere faculteit of instelling. Ze hecht daarbij belang aan haar onafhankelijkheid op theologisch vlak: studenten moeten hun eigen theologie kunnen ontwikkelen. Op die manier kwam de faculteit bij de VUB terecht, zodat ze los van het decreet stappen kan zetten om de toegang tot wetenschappelijke databanken en een onderzoeksbibliotheek te versterken. De vordering en uitkomst van deze gesprekken verdient de grootste aandacht maar ligt buiten de analyse-mogelijkheden van deze commissie.

Tijdens de dialoog verwees de opleiding ook naar de geldstromen waarop ze een beroep kan doen naast de overheidssubsidies. De Verenigde Protestantse Kerk in België (VPKB) voorziet een financiering die ongeveer even groot is als de overheidssubsidies. De inschrijvingsgelden en eigen werkzaamheden van de faculteit zijn goed voor een derde (kleinere) financieringsbron.

De vertegenwoordigers van de VPKB, aanwezig tijdens het gesprek met het werkveld, gaven aan dat het grootste aandeel van hun financiering bestaat uit het ter beschikking stellen van predikantsplaatsen, via een systeem van detachering.

De commissie waardeerde dat ze over de financiering een open gesprek kon voeren met de opleiding. In het ZER maakt de opleiding er zelf gewag van, wanneer ze de beperkte financiering koppelt aan het kleine team of aan de onderzoeksgelden.

Voortdurende zoektocht naar versterking van het kleine en gemotiveerde team

De commissie was op basis van de vooraf bezorgde informatie inderdaad van oordeel dat een klein team de opleiding draaiende houdt. Ze wilde ook tijdens het locatiebezoek expliciet haar waardering uitspreken voor de werkkraft van het hele team.

De twee hoogleraren – waarbij één van hen ook de rol van decaan op zich neemt – en de medewerker die verantwoordelijk is voor administratie, publiciteit en Erasmus+ schragen de opleiding. Dit kernteam wordt aangevuld door een aantal docenten met kleinere tewerkstellingspercentages, waardoor het volledige team tot voor kort uit acht docenten bestond. Dit team zal tegen 1 september uitgebreid zijn met twee (mannelijke) hoogleraren. Het trok de aandacht van de commissie dat het gender-evenwicht bij dit team van docenten heel beperkt is: onder de docenten bevindt zich slechts één vrouw die één vak doceert, maar het gevorderde loopbaanstadium van de hoogleraren opent wellicht op dit vlak opportuniteiten in de toekomst.

Doorheen de dialoog kwam een beeld naar voren van gemotiveerde docenten, waarvan sommigen heel wat werk verzetten boven op hun aanstellingspercentage.

De commissie stelde vast dat de opleiding actief zoekt naar mogelijkheden om de werklust van het kernteam te spreiden en om bijkomende docenten in te schakelen – ook al is dat via kleine tewerkstellingspercentages en soms (deels) vrijwillig. Zo kunnen docenten bijvoorbeeld gebruikmaken van het raamwerk van een bestaande module als ze het vak overnemen van een van de hoogleraren, waarna ze de module naar hun hand kunnen zetten.

De commissie meent dat het een goede zaak is dat de opleiding verder inzet op het spreiden van de werklust en de diversifiëring van het docententeam. Dat komt niet alleen de taakbelasting van het (kern)team ten goede, maar kan ook de diversiteit van het team verhogen (bijvoorbeeld op het vlak van gender). Daarnaast geeft het de kans om alle relevante theologische en religiewetenschappelijke disciplines blijvend aan bod te laten komen.

Tijdens de dialoog werd het voor de commissie duidelijk dat de opleiding een groot aantal modules aanbiedt (meer dan 80), maar dat deze niet elk academiejaar worden opgenomen door de studenten. Het betreft bovendien heel wat online modules; eens het initiële werk om ze op te stellen achter de rug is, vragen ze minder aandacht van het team, zo vermeldt de

opleiding. Niettemin krijgen studenten die de online modules volgen heel wat begeleiding door de docenten (zie 2.2). De complexiteit van het aanbod is volgens de commissie zowel voor de studenten die hun studiekeuze dienen te maken als voor de docenten een blijvende uitdaging.

Impact van de financiering op het onderzoeksluik

De commissie wilde ook graag ingaan op het onderzoeksluik van de opleiding. In het ZER positioneert de faculteit zich als onderwijsinstelling en kenniscentrum gericht op wetenschappelijke theologiebeoefening en onderzoek. Anderzijds geeft de opleiding aan dat de bescheiden omvang van de FPTR op organisatorisch en personeel vlak leidt tot een aantal knelpunten op het vlak van onderzoek. Ze voegt eraan toe “dat de FPTR de komende jaren een aanzienlijke budgetverhoging moet realiseren, teneinde de voortgang van de onderzoeksprojecten te garanderen en nieuwe initiatieven op poten te kunnen zetten”. In het ZER verwijst de opleiding ook naar de oprichting van EUCRES als één van de initiatieven om het onderzoek uit te breiden.

Tijdens de dialoog gaf de opleiding een aantal voorbeelden van onderzoeksvoorstellen die zij heeft ingediend bij het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO); geen van deze voorstellen werd gehonoreerd. Ook van de acht lopende doctoraten werd geen enkele gefinancierd door reguliere kanalen als het FWO.

De hierboven al vermelde onderzoeksprojecten in samenwerking met internationale partners daarentegen zijn voorbeelden van relevante onderzoeksinitiatieven die wél leiden tot onderzoek en de publicatie van *peer reviewed* artikels. Ook in het ZER verwijst de opleiding naar een aantal van dergelijke internationale samenwerkingen. De commissie meent dat de professoren erin slagen om hoogstaand onderzoek te publiceren ondanks de zware lesopdrachten.

De opleiding gaf tijdens de dialoog aan dat ze momenteel werkt aan een onderzoeksagenda. Zo wil ze samen met het Remonstrants seminarie van de VU Amsterdam door afstemming van onderzoeksagenda's onderzoeksvoorstellen rond bepaalde thema's uitwerken, bijvoorbeeld over de manieren waarop jongeren invulling geven aan zingeving.

Structuur van de opleiding en bijbehorende opleidingsspecifieke leerresultaten

De driejarige opleiding tot bachelor in de protestantse theologie en religiestudies bestaat uit twee mogelijke trajecten of 'routes': het traject theologie en het traject religiestudies. Het traject theologie heeft volgens de opleiding een sterke Bijbelse oriëntering, met nadruk op de grondtalen (Hebreeuws en Grieks) en de Bijbelse vakken. Het traject religiestudies kenmerkt zich door een brede menswetenschappelijke en levensbeschouwelijke oriëntering.

De opleiding vertaalde de domeinspecifieke leerresultaten (DLR) in opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR) en een aantal competenties. Voor beide trajecten van de bacheloropleiding stelt ze drie fundamentele leerresultaten en bekwaamheden voorop: kritische kennis met betrekking tot geloof, religie en samenleving; communicatievaardigheden over religie op wetenschappelijk niveau; ontwikkelen van studievaardigheden met het oog op de masteropleiding.

In de tweejarige masteropleiding volgen studenten uit beide bachelortrajecten een gemeenschappelijk eerste jaar. In het tweede masterjaar maken zij een keuze tussen de afstudeerrichting theologie – die soms aangeduid wordt als 'theologie', soms als 'theologie en pastoraat' en soms als 'pastoraat' – en de afstudeerrichting religiewetenschappen. Het was voor de commissie niet steeds duidelijk welke benaming van de master/afstudeerrichtingen formeel de juiste is, omdat de website en de aangeleverde documenten niet altijd consistent dezelfde benamingen gebruiken.

Studenten die na de bacheloropleiding willen veranderen van traject kunnen dat doen via een transitiejaar.

In aanloop van de dialoog had de NVAO de opleiding gevraagd om een concordantietabel te bezorgen zodat de commissie een goed overzicht zou hebben van de samenhang tussen DLR, OLR en competenties. De informatie die op de individuele ECTS-fiches terug te vinden is, zou op deze manier meer inzichtelijk worden voor de commissie. De opleiding heeft een concordantietabel samengesteld en aan de commissie bezorgd.

Vermits er weinig verschillen zijn tussen de OLR van het traject theologie en het traject religiestudies wilde de commissie van de dialoog gebruikmaken om een meer helder beeld te krijgen van de verschillen tussen theologie en religiestudies. Ook wilde ze graag weten welke impact de gevolgde 'richting' heeft op de diplomering.

De opleiding gaf aan dat ze maar twee diploma's uitreikt: de bachelor in de protestantse theologie en religiestudies en de master in de protestantse theologie en religiestudies. Op het diploma staan wel de gevolgde vakken en de afstudeerrichting vermeld; in het geval van de afstudeerrichting theologie werd ook de term 'pastoraat' toegevoegd. Door de vele keuzevakken kan men eigen accenten leggen die een meer theoretische theologische opleiding toelaten, maar het diploma lijkt altijd de afstudeerrichting 'pastoraat' te vermelden. Verschillende leden van de commissie hebben dit op verschillende manieren begrepen, wat opnieuw het aandachtspunt van een consistent gebruik van benamingen op websites en in voorbereidende stukken in herinnering brengt.

De opleiding lichtte tijdens de dialoog toe dat de studenten van beide bachelortrajecten heel wat gemeenschappelijke vakken hebben. Ook is er een groot aantal keuzevakken waaruit studenten van beide trajecten kunnen kiezen. De verhouding ligt volgens de opleiding op 1/3 gemeenschappelijke vakken, 1/3 vakken die eigen zijn aan het traject en 1/3 keuzevakken. Zowel de opleiding als de studenten benadrukten dat er een grote keuzevrijheid heerst, maar dat de opleiding de studenten persoonlijk begeleidt bij dat keuzeproces (zie verder onder 2.3 en 2.4).

Op de dag van het locatiebezoek stelde de opleiding de voorlopige versie van de studiegids ter beschikking van de commissie. De commissie had op de website alleen een oude versie van de studiegids teruggevonden, waarin nog sprake was van de educatieve master en een onderzoeksmaster. De commissie had de nieuwe studiegids graag vroeger ter beschikking gekregen, ook al moest deze nog goedgekeurd worden door de Raad van Bestuur. Dankzij de nieuwe versie van de studiegids verkreeg de commissie een overzicht van de verschillende vakken of modules die bij elk traject horen. Ze gaat hierop verder in onder 2.2.

Weinig generatiestudenten, veel belangstelling voor het pastorale veld en het PEGO-certificaat

Uit de gesprekken met de opleiding, de studenten, de alumni en het werkveld kwam naar voren dat heel wat studenten al beschikken over een universitair diploma als ze een opleiding aan de FPTR aanvatten. Het aantal generatiestudenten is beperkt, hoewel de opleiding een aantal van dergelijke studenten verwacht in het komende academiejaar.

In samenwerking met de VPKB biedt de FPTR masterstudenten de mogelijkheid tot duaal leren: ze kunnen hun masteropleiding voltooien terwijl ze halftijds werken in de kerk om het kerkelijk landschap te leren kennen en ervaring op te doen van mogelijkheden en uitdagingen die zich vandaag op het vlak van zingeving en religie stellen.

Wat de uitstroom betreft vermeldt de opleiding dat de afstudeerrichting theologie uitzicht geeft op heel wat job-mogelijkheden in het pastorale veld. Afgestudeerden kunnen bijvoorbeeld aan het werk als geestelijk verzorger of predikant.

De commissie wilde graag weten van de werkveldvertegenwoordigers hoe de kerken deze afgestudeerden ontvangen en of ze als startbekwaam worden aanzien. Zij gaven aan dat er sprake is van een traject met ingebouwde fasen en drempels: er is al een vorm van begeleiding vooraleer de studenten afstuderen, vervolgens start het proponentschap waarin ze vooral 'meelopen', om dan alleen aan de slag gaan met begeleiding op afstand. De vertegenwoordigers van de kerken beschouwen de studenten als inhoudelijk goed toegerust

voor de job; ze wijzen er wel op dat in een veranderend kerklandschap ook de persoonlijkheid een grote rol speelt. Ook verwezen ze naar de rol die de faculteit speelt in initiatieven om predikanten na afstuderen verder te vormen, bijvoorbeeld via terugkomdagen.

De afstudeerrichting religiestudies schept mogelijkheden voor onder andere een carrière binnen wetenschappelijk onderzoek. In het panel van alumni en werkveldvertegenwoordigers waren geen afgestudeerden van de afstudeerrichting religiewetenschappen aanwezig.

In haar missie verwijst de opleiding naar haar speciale band met het protestants godsdienstonderwijs (PEGO). Op basis van het ZER en de studiegids die ze op de website van de FPTR had gevonden, was het voor de commissie niet geheel duidelijk wat de opleiding zelf aanbiedt op het vlak van opleiden tot godsdienstleerkracht en wat de rol van het PEGO en de KU Leuven precies inhoudt. Tijdens de dialoog kreeg de commissie de kans hierop verder in te gaan, wat een helder beeld voor haar opleverde.

De opleiding lichtte toe dat studenten die als godsdienstleerkracht aan de slag willen een belangrijk aandeel hebben in de instroom. Ook deze studenten beschikken vaak al over een ander diploma maar hebben de wens om protestantse godsdienst te geven in het secundair onderwijs. PEGO nam een aantal jaren geleden contact met de FPTR, waarbij de faculteit de vraag kreeg om leerkrachten – waaronder heel wat zij-instromers – te voorzien van de nodige inhoudelijke kennisbasis om godsdienst te kunnen geven. De opleiding biedt daarom een pakket aan van 30 studiepunten, bestaande uit 6 modules, dat volledig online kan gevolgd worden. Met deze verkorte opleiding 'Certificaat PEGO' kan de afgestudeerde student een benoeming door het PEGO verkrijgen. In het onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap zullen de levensbeschouwelijke vakken voor een deel vervangen worden door interreligieuze dialoog; een dergelijk pakket kan ook inspelen op de nieuwe noden die in het secundair onderwijs zullen ontstaan. Studenten kunnen de behaalde studiepunten ook inzetten bij een verdere studie aan de FPTR.

Tijdens de dialoog ging de opleiding in op de samenwerking met de KU Leuven, met name wat de educatieve masteropleiding betreft.

De opleiding gaf aan dat zij daarover in de periode van de vorige accreditatieprocedure (2023) onduidelijkheid had gecreëerd, waardoor ze de indruk had gewekt zelf diploma's uit te kunnen reiken voor de educatieve masteropleiding. Hetzelfde gold naar haar zeggen voor de onderzoeksmaster.

Masters in de protestantse theologie en religiestudies van de FPTR kunnen nog steeds bij de KU Leuven terecht om een educatieve master in de godsdienstwetenschappen te behalen. Ze verkrijgen dan vrijstellingen voor de theologische vakken en volgen louter de pedagogisch-didactische vakken.

De opleiding verwijst naar de nieuwe versie van de studiegids en naar de vernieuwingen van de website en het leerplatform die quasi afgerond zijn. De oude versie van de studiegids, die nog melding maakt van de educatieve master en de onderzoeksmaster, werd in de loop van het locatiebezoek van de website verwijderd. De opleiding verontschuldigde zich dat deze nog als download beschikbaar was op een plaats van de website die ze niet voor ogen had.

2.3 Hoe realiseert de opleiding dat?

Opvolging van de te bereiken leerresultaten in een curriculum met veel keuzevrijheid

De commissie had met belangstelling de informatie doorgenomen die over het curriculum beschikbaar was. Ook had ze de kans gekregen om een aantal online modules van naderbij te bekijken. De studiegids en de input die ze tijdens de dialoog verwierf, vervulde het beeld.

Zoals hierboven vermeld biedt de opleiding een groot aantal modules aan. Een aantal van deze modules zijn verplicht voor het gekozen traject of de gekozen afstudeerrichting.

De studenten benadrukten dat ze deze keuzevrijheid sterk waarderen. Hun vooropleiding (diploma's en *credits*) en interesses worden als het ware samengelegd met het beoogde traject en de afstudeerrichting. Dat gebeurt via persoonlijke gesprekken tussen docent en student, waarna formele goedkeuring wordt gevraagd aan de Academische Raad. Een student die nog zoekend is, beschikt over de mogelijkheden om over te schakelen, bijvoorbeeld via het schakeljaar of transitiejaar (pre-master). Het flexibele aanbod komt sterk tegemoet aan het feit dat het merendeel van de studenten werkstudent is. De opleiding gaf ook aan dat ze niet spreekt van cohorten van studenten; vaak beginnen studenten met het opnemen van enkele online modules, waarna het niet zelden gebeurt dat hun interesse gewekt is en ze verder uitzoeken, samen met de docenten, welke richting ze willen uitgaan.

De commissie begrijpt dat het grote en flexibele aanbod een antwoord biedt op de noden van de (huidige) studentenpopulatie. Ze heeft ook waardering voor het grote en diverse aanbod aan modules dat de opleiding heeft uitgewerkt. Ze wilde graag vernemen tijdens de dialoog hoe de opleiding het overzicht behoudt van alle leerresultaten (DLR/OLR/competenties) over de ECTS-fiches heen en in het bijzonder hoe ze erop toeziet dat alle leerresultaten aan bod komen binnen de keuze die de student maakt.

De opleiding gaf aan dat ze een grote controle-oefening heeft gemaakt op basis van de concordantietabel die ze op vraag van de NVAO heeft samengesteld. Voor de opleiding is dit een relatief nieuw instrument. Ze is veeleer bekend met een dergelijk instrument als het ingezet wordt “vanuit de andere richting”: als een lijst van competenties die vervolgens over de vakken verdeeld worden.

De opleiding meldde niet ontevreden te zijn over de screening die ze recent heeft uitgevoerd. Ze wijst erop dat de tabel de indruk kan wekken dat een bepaalde competentie weinig aan bod komt, terwijl er een volledige module aan gewijd kan zijn.

Het monitoren of alle competenties aan bod komen over de verschillende modules heen die de student opneemt, gebeurt niet aan de hand van de concordantietabel. De opleiding gaf tijdens de dialoog aan dat dit een goede aanbeveling zou zijn.

De commissie had ook aandacht voor de studiebelasting van de studenten. De opleiding benadrukte tijdens de dialoog dat de studenten een grote inzet vertonen, zodat ze veeleer moet bewaken dat ze niet té veel werken. Ook dat aspect had de aandacht van de commissie. Het bewaken van het aantal studiepunten en het behouden van een goed overzicht van de te bereiken (en bereikte) competenties is evenzeer van belang om te vermijden dat studenten (veel) meer dan de vereiste 180 (bachelor) of 120 (master) studiepunten presteren. Het is daarbij van belang de studielast te wegen tegenover het aantal ECTS-punten binnen het programma, wat bijvoorbeeld bij de taalvakken (zie infra) een belangrijke evenwichtsoefening is.

De commissie is daarom van oordeel dat het inzetten van een instrument als de bovenvermelde concordantietabel een noodzaak is, zeker in het geval van een curriculum met veel keuzeonderdelen, waar het merendeel van de studenten de facto een individueel traject loopt.

Verder vraagt de commissie de opleiding er goed op toe te zien dat ook generatiestudenten, die ze vanaf het volgende academiejahr in sterkere mate verwacht, hun weg vinden in het modulaire aanbod; voor deze doelgroep zal wellicht een nog intensere begeleiding aan de orde zijn.

Mooie keuze voor Hebreeuws en Grieks, maar studiebelasting te bewaken

De commissie kreeg de kans om tijdens het locatiebezoek dieper in te gaan op een aantal vakken. Zo kreeg ze heel wat bijkomende informatie over de twee taalvakken die studenten in het traject theologie volgen: de opleiding koos voor Hebreeuws en Grieks als verplichte

taalkvakken in de eerste twee jaren van dit traject, ter voorbereiding van de exegetevakken in het derde bachelorjaar.

De commissie wilde graag weten van studenten en docenten hoe zij deze vakken ervaren, en voornamelijk in hoeverre het lukt om de vooropgestelde leerresultaten te behalen binnen de vijf voorziene studiepunten per vak en met anderhalf uur aan contactonderwijs per week. Uit de gesprekken met de studenten kwam naar voren dat er een groot onderscheid is tussen studenten die al dan niet kunnen bogen op een voorkennis van het Grieks, wat op zich logisch is. In het geval van Hebreeuws is er zelden of nooit sprake van voorkennis. De studenten gaven aan dat het zich kunnen beroepen op voorkennis ook voor andere vakgebieden zorgt voor een verschillende startpositie. De commissie begrijpt dat dit speelt, zeker in het geval van studenten die al beschikken over een masterdiploma. Niettemin vraagt ze de opleiding kritisch te kijken naar het toebedeelde aantal studiepunten en/of naar de te bereiken leerresultaten. Een studietijdmeting lijkt haar in elk geval aangewezen. De commissie is immers van oordeel dat het onmogelijk is om binnen een normale werklast van vijf ECTS de doelstellingen te bereiken die op de ECTS-fiches vermeld staan. Ze meent dat de opleiding ofwel deze doelstellingen naar beneden kan bijstellen – wat makkelijk te realiseren is doordat de ECTS-fiches jaarlijks aangepast worden – ofwel het aantal ECTS-punten kan verhogen, wat een kleine wijziging in het curriculum impliceert.

Onderzoeksmethodologie en de voorbereiding op bachelor- en masterproeven

De commissie had verder een aantal vragen over academische vaardigheden en onderzoeksmethodologische vakken.

Ze vroeg de opleiding of ze toelichting kon geven bij de keuze om enkel in de afstudeerrichting religiestudies een dergelijk vak te voorzien, en bij de beslissing om dit vak pas in het tweede masterjaar in te richten.

De opleiding verwees naar een pragmatische reden om dit vak niet aan te bieden in de afstudeerrichting theologie: bij deze afstudeerrichting zijn immers 20 studiepunten ingevuld door stages (zie verder), waardoor er minder ruimte is voor een methodologisch vak. Bovendien komt het bij studenten religiewetenschappen vaker voor dat zij een stap zetten richting verder onderzoek en/of een doctoraat. Uit het gesprek werd duidelijk dat het onderzoeksmethodologische vak effectief vooral voorbereidend wil zijn voor het indienen van een doctoraatsvoorstel.

Dat verklaarde voor de commissie waarom het vak pas in het tweede masterjaar aan bod kwam, terwijl studenten in het eerste masterjaar hun masterproef schrijven. Ze wilde verder onderzoeken op welke manier studenten voorbereid worden, zowel voor de bachelor- als voor de masterproef. Gezien beide proeven een wetenschappelijke methodologie vereisen, zou het voor de commissie logischer zijn reeds in de bachelorjaren, ongeacht de aangeboden vakken met methodologische insteek, een gedegen basispakket voor het ontwikkelen van algemene wetenschappelijke onderzoeksvaardigheden aan te bieden en niet enkel op het einde van de opleiding en dit slechts voor één afstudeerrichting.

De studenten wezen erop dat onderzoeksgerichtheid in zowat elk vak zijn plaats heeft. Bovendien vindt een graduele opbouw plaats bij het schrijven van *papers*, waardoor ze starten met een tekst van enkele bladzijden en stap voor stap opbouwen naar de bachelor- en masterproef. Daarnaast ervaren de studenten ook in informele gesprekken met docenten een sterke nadruk op methodologie en wetenschappelijkheid.

Uit de dialoog met de docenten kwam naar voren dat er sprake is van een intensieve begeleiding door de promotoren van bachelor- en masterproeven. In het geval van de masterproeven benoemden de docenten het als “samen een onderzoek opzetten” binnen een proces van continue feedback. De docenten verwezen ook naar de richtlijnen die ze de studenten geven, bijvoorbeeld over de structuur en de coherentie van de tekst, het verwijzingsapparaat enzomeer.

De commissie merkte op dat niet alle bachelor- of masterproeven die zij kon inkijken een onderzoeksvraag bevatten. Ze was ook op zoek naar andere instructies, bijvoorbeeld over het gebruik van AI. De commissie raadt aan heldere en actuele richtlijnen op te stellen en deze kenbaar te maken aan de studenten én aan de docenten die de proeven begeleiden.

De opleiding vermeldde tijdens de dialoog dat het meer inspanning van hen vraagt om jonge studenten de weg te tonen naar wetenschappelijk onderzoek. Ze kunnen bijvoorbeeld moeilijker onderscheiden of een tekst of bron wetenschappelijk van aard is, wat hoe dan ook een grotere uitdaging vormt op het internet dan in de bibliotheek.

De commissie vernam van de opleiding en de studenten dat er – in het kader van de samenwerkingsgesprekken met de VUB – stappen gezet worden om studenten toegang te geven tot online databanken en *journals*. De commissie wil erop aandringen dat studenten binnen afzienbare tijd kunnen beschikken over een dergelijke officiële academische database met actuele theologische bronnen. Ze acht dit noodzakelijk in functie van een academische opleiding, en het zal studenten ook vooruithelpen in het beter herkennen van wetenschappelijke bronnen.

Op vraag van de commissie lichtte de opleiding toe wat ze verstaat onder het ‘hoofdvak’ dat studenten verplicht volgen in het derde bachelorjaar en het eerste masterjaar: dat vak van vijf studiepunten is het vak dat het best aansluit bij het onderwerp van respectievelijk de bachelorproef en de masterproef. Het is mogelijk dat het hoofdvak elders wordt gevolgd, zoals bleek uit het gesprek met de studenten (dat ging over liturgie aan de KU Leuven).

Tijdens de dialoog kwam kort de omgang van de opleiding met Artificiële Intelligentie (AI) aan bod. De opleiding beschikt nog niet over een protocol of over een vast praktijkkader. Het onderwerp staat wel geagendeerd als een structureel te behandelen agendapunt op de Academische Raad. De opleiding kocht verder een programma aan om te detecteren of AI gebruikt werd in een tekst en in welke verhouding; als een docent een vermoeden heeft dat AI gebruikt werd, maakt hij gebruik van het programma.

Stages voor theologiestudenten op basis van een grondig uitgewerkte studiegids

In de afstudeerrichting theologie lopen de studenten in het tweede jaar stage (20 studiepunten). De stages vervullen volgens de opleiding een belangrijke rol in het opdoen van praktijkervaring op het vlak van communicatieve vaardigheden.

De commissie vindt het positief dat de opleiding veel aandacht heeft voor deze communicatieve vaardigheden. In het ZER kadert de opleiding dat “taalvaardigheid en een toegankelijke toonzetting belangrijk zijn voor de toekomst van religieuze tradities en het gesprek over zingeving”. Ze benoemt het woord in geschreven en gesproken vorm ook als één van de kernwaarden van de FPTR.

De commissie nam kennis van heel wat informatie over de stages via de grondig uitgewerkte stagegids. Deze bevat onder meer een overzicht van de OLR en de competenties. Bij de competenties zijn bovendien leeruitkomsten geformuleerd die inzicht geven in wat er wordt verstaan onder de competenties in de praktijk. De opleiding heeft deze leeruitkomsten zo specifiek geformuleerd om inzichtelijk te maken wat waarneembaar moet zijn om aan een bepaald niveau te voldoen.

De leeruitkomsten worden op drie niveaus geformuleerd: de master, de startend predikant(e) aan het einde van het proponentschap, de predikant(e) aan het einde van de eerste vijf jaar predikantschap.

De studenten theologie die de commissie kon spreken, hadden nog geen stage achter de rug. Beide alumni hielden positieve herinneringen over aan hun stageperiodes. Ze gaven aan daardoor sterk gegroeid te zijn, zowel in interpersoonlijke als beroepsmatige vaardigheden. De stage bouwt voort op de theoretische basis die al gelegd was, maar als mens maak je

volgens de studenten grote sprongen voorwaarts, waardoor het een soort van sluitstuk van de opleiding vormt.

De voorbeelden van stages die de commissie te horen kreeg gingen over pastorale stages bij de krijgsmacht, het gevangeniswezen en de kerken. Bij het zoeken naar een stageplaats houdt de opleiding – naast de woonplaats – ook rekening met de persoonlijkheid van de predikant. De studenten benoemden het als het zoeken naar een ‘match’ tussen het op dezelfde lijn zitten en het elkaar uitdagen.

De stagegids benadrukt dat de student zelf verantwoordelijk is voor de verslaggeving die hoort bij het stagetraject. Dat gaat over de dagelijkse verslaglegging in logboekvorm en op geregelde tijdstippen reflecties schrijven over de eigen leerprocessen.

De opleiding lichtte tijdens de dialoog toe dat intervisie het centrale model vormt binnen het stageconcept. Het gaat om vraaggestuurde momenten waarbij men van de studenten verwacht dat ze zelf een casus aanbrengen. In het geval van kerkelijke stages nemen ook proponenten deel aan de intervisies. De opleiding wees erop dat deze methodiek ook belangrijk is in het kader van de persoonlijke ontwikkeling van de studenten. Ze mogen fouten maken, twijfelen, hun geloof op de proef stellen.

De commissie wilde graag weten hoe de studenten religiestudies er tegenaan kijken dat bij hen geen stage in het programma voorzien is. Deze studenten wezen erop dat ze weliswaar geen officiële stage vervullen maar wel op andere manieren praktijkervaring opdoen, bijvoorbeeld door als vrijwilliger mee te werken aan een project of door pastorale ervaring op te doen op een informele manier. Dit wijst op de hoge motivatie en maatschappelijke betrokkenheid van de studenten maar kan zeker niet vanuit de opleiding verondersteld worden: het is van belang dat de opleiding toeziet op de studeerbaarheid van het programma.

Wetenschappelijke discussie als belangrijke werkvorm

Uit de dialoog kwam sterk naar voren dat de manier waarop de lessen vorm krijgen in grote mate draait rond wetenschappelijke discussies. Een docent verwoordde het zo: “alle lessen hebben een beetje het karakter van een seminarie”. Deze werkvorm sluit mooi aan bij het belang dat de opleiding hecht aan het kritisch denken van de student en aan de communicatieve vaardigheden.

Een docent gaf ook aan dat studenten in het eerste bachelorjaar soms weerstand vertonen omdat de opleiding de interdisciplinaire en maatschappelijke kaart trekt, terwijl sommige studenten een veeleer confessionele aanpak verwachten. Na verloop van een jaar lukt het deze studenten veelal beter om met een open blik aan de slag te gaan.

De commissie vond het Engelstalige webinar over economie en ecologie waarvan een docent melding maakte een sterk voorbeeld met bovendien een internationale component: de docent nodigt internationale deelnemers en experts uit en organiseert dit online seminarie na de werkuren; de interactie is dusdanig dat het enige moeite vraagt om tijdig af te ronden.

De studenten en alumni uitten een grote waardering voor werkvormen die hun wetenschappelijke inzichten, het kritisch denken en de talige vaardigheden aanwakkeren. De bedenking werd wel gemaakt dat het moeilijker is om hierbij aansluiting te vinden voor studenten die nog niet over een masterdiploma beschikken. De commissie vraagt de opleiding hieraan de nodige aandacht te besteden wanneer meer generatiestudenten instromen.

In de masteropleiding staat een interdisciplinaire benadering voorop. Via de seminars van de interdisciplinaire module gaan studenten aan de hand van een bepaald thema in debat met andere disciplines binnen de Bijbelwetenschappen, de theologie en de religiestudies. Voor de interdisciplinaire seminars zijn drie vormen van verwerking voorzien: studenten

moeten zich voorbereiden door teksten te lezen, ze houden geregeld presentaties, en de docenten zorgen voor een continue begeleiding.

Ook voor het hoofdvak en de masterproef hecht de opleiding veel belang aan interdisciplinariteit.

Opvolging en begeleiding in het geval van contactonderwijs, online en hybride cursussen

De commissie was benieuwd naar de manieren waarop de opleiding de studenten opvolgt en begeleidt naargelang het om contactonderwijs dan wel om online of hybride cursussen gaat. De studenten toonden zich alleszins positief over de manier waarop de opleiding deze verschillende werkvormen mogelijk maakt en combineert.

Voor een aantal vakken (bijvoorbeeld de taalvakken) verwacht de opleiding aanwezigheid op de campus. Wie er toch niet bij kan zijn, kan online aansluiten; ook deze hybride werkvorm werkt volgens de studenten goed: er is sprake van echte interactie, ook met wie niet ter plekke is. Omdat de meeste studenten werkstudenten zijn, waarderen ze het hybride aanbod.

Studenten die de online modules volgen, worden opgevolgd aan de hand van de verwerkingsopdrachten die per les in de modules verwerkt zijn. De docenten raden de studenten aan om hun antwoorden op geregelde tijdstippen op te laden op het leerplatform, zodat ze hen systematisch van feedback kunnen voorzien. Bij beginnende studenten gaat dat in het geval van teksten bijvoorbeeld over feedback over de vorm en de stijl van de taal. De opleiding gaf zelf nog aan dat ze ervaart dat het voor studenten in de bachelorjaren minder evident is om Frans- of Engelstalige artikels te lezen; ze worden daarin wel stap voor stap begeleid.

In het ZER vermeldt de opleiding dat digitale studenten hoe dan ook moeilijker op te volgen zijn dan reguliere studenten. De grootste uitval van studenten situeert zich dan ook bij deze online studenten.

Online leren vergt een grote discipline, waarop de opleiding beginnende studenten bij de start attent maakt. Ook organiseert ze 'bachelordagen' om de contacten te versterken. De opleiding beschouwt het als een werkpunt om de online studenten nauwer op te volgen.

Een belangrijke rol in de begeleiding van de studenten is volgens de opleiding weggelegd voor de mentor. Elke student krijgt een mentor uit de faculteit toegewezen: hetzij een lid van de Academische Raad, hetzij een senior-student. De mentoren begeleiden studenten bij zowel studie-inhoudelijke als persoonlijke vragen. De focus ligt op studieplanning, reflectie op de studiekeuze en feedback op de voortgang.

De opleiding vermeldt in het ZER dat ze ook aandacht heeft voor het spiritueel welzijn van de studenten. Ze lichtte tijdens de dialoog toe dat ze de lessen ziet als een soort van leergemeenschappen, zeker in de masterjaren. Docenten verwachten inbreng van de studenten. Op die manier geven studenten vorm aan hun persoonlijke geloofsovertuiging.

De studenten beaamden dat ze in de opleiding een motiverende omgeving vinden om te leren nadenken en praten. De kleinschaligheid van de opleiding maakt haar specifiek; de nabijheid tussen docenten en studenten zorgt er bovendien voor dat niemand "de kantjes ervan af kan lopen".

2.4 Hoe wordt vastgesteld dat wat beoogd werd, gerealiseerd is?

De commissie kon kennisnemen van het evaluatiebeleid via het onderwijs- en examenreglement (OER). Om zich een goed beeld te kunnen vormen van de evaluatiepraktijk ging de commissie tijdens de dialoog in de diepte in op de wijze waarop de opleiding vaststelt dat alle leerresultaten (DLR/OLR/competenties) aan bod komen en dus ook bereikt kunnen worden. Zoals toegelicht onder 2.2 hebben studenten naast de verplichte vakken een grote vrijheid om het curriculum in te vullen. Bij het doornemen van alle beschikbare informatie en

tijdens de dialoog wilde de commissie een helder beeld krijgen van de manieren waarop de opleiding de evaluatiepraktijk vormgeeft en het eindniveau borgt.

In het ZER geeft de opleiding extra toelichting over de evaluatie van onlinestudenten, residentstudenten (in het masterjaar) en de afstudeerwerken.

Bij de verwerkingsopdrachten in de onlinemodules geeft de docent niet alleen woordelijke feedback maar ook een waardering aan de hand van een cijfer. De modules omvatten ook een eindopdracht onder de vorm van een examen of scriptie. Van deze eindopdracht ontvangt de student een evaluatie, aangevuld met een eindcijfer.

In de interdisciplinaire mastermodule biedt de opleiding opdrachten ter voorbereiding en ter afronding aan. Het gaat om exegese, literatuur en een presentatie of scriptie. De studenten ontvangen feedback bij de presentatie van collega-studenten en van docenten. Het schriftelijk gedeelte wordt met een evaluatieverslag beoordeeld. De student ontvangt een eindcijfer voor elk onderdeel van de module.

De studenten gaven tijdens de dialoog aan dat in het geval van de online modules de te behalen doelen helder zijn aangegeven; ze kijken dan ook niet naar de ECTS-fiches om meer inzicht te krijgen in de leerresultaten. De meeste docenten geven bij het begin van de module een toelichting via Zoom over de verwachtingen. Bij vakken als Hebreeuws krijgen studenten ook te horen hoe het examen eruit zal zien. De opleiding gaf aan dat deliberaties het vaakst voorkomen bij de taalvakken. De Academische Raad buigt zich over de deliberaties.

Wat de stage betreft ligt de formatieve beoordeling in handen van de begeleiders, terwijl de summatieve beoordeling – aan de hand van beoordelingsprotocollen – de verantwoordelijkheid is van de begeleidend docent in samenspraak met de docentenvergadering van de FPTR. De opleiding vermeldt in de Stagegids dat indien mogelijk ook een tweede beoordelaar aan deze gesprekken deelneemt. Tijdens de dialoog lichtte de opleiding toe dat het tot nu toe altijd gelukt is om het vierogenprincipe toe te passen. Als het niet lukt, heeft het te maken met de afstemming van de agenda's.

De commissie wilde graag weten hoe de opleiding kijkt naar de slaagpercentages. De opleiding gaf aan dat het vooral tijdens de bachelorjaren voorkomt en dan nog in sterkere mate bij de online studenten dat studenten niet slagen, vaak omdat ze afhaken na enkele modules.

Tijdens de dialoog kon de commissie ook dieper ingaan op de beoordeling van de bachelor- en masterproeven. Zoals eerder vermeld zet de opleiding in op een sterke individuele begeleiding, waarbij veel tussentijdse feedback gegeven wordt. Die begeleiding is volgens de opleiding de oorzaak van het hoge slaagpercentage bij de masterproeven.

Als docenten aarzelen over de beoordeling, dan delen ze dat met elkaar en schakelt de opleiding een tweede beoordelaar in. Als de promotor van de scriptie daarentegen van oordeel is dat de kwaliteit hoog is, dan wordt er niet altijd een tweede beoordelaar ingeschakeld.

Op de vraag van de commissie naar de aanwezigheid van duidelijke beoordelingscriteria gaf de opleiding aan dat een dergelijke rubriek een stap is die ze nog kan zetten. Momenteel beoordelen de docenten de scripties holistisch, vanuit hun eigen professionaliteit en ervaring, waarbij ze aangeven hun innerlijk gevoel te raadplegen. De commissie begrijpt dat de intensieve en stapsgewijze begeleiding een vorm van permanente evaluatie biedt, maar ze suggereert wel om vaste en objectieve criteria te hanteren bij de eindbeoordeling. Ze meent eveneens dat het vierogenprincipe altijd toegepast moet worden bij de beoordeling van de scripties.

De commissie toonde zich tijdens de dialoog niet alleen bezorgd over de aanpak van de beoordeling van de scripties maar over de evaluatiepraktijk in het algemeen. Voor het borgen van het eindniveau is een meer helder kader volgens haar noodzakelijk. Haar bezorgdheid wordt versterkt door de kleine schaal van de opleiding. Hoewel ze inziet dat de opleiding door haar aanpak en schaal door docenten en studenten als een krachtige leeromgeving wordt ervaren, schuilt volgens de commissie ook een gevaar in de kleinschaligheid. Om te vermijden dat de nauwe relatie tussen docenten en studenten de evaluatie op een subjectieve manier beïnvloedt, is het van primordiaal belang dat er een helder overzicht is van te bereiken en bereikte leerresultaten over alle gevolgde vakken heen. De commissie stipt aan dat een helder beoordelingskader in een nog sterkere mate nodig is voor reflectieve vakken.

Een bijkomend aspect dat met de kleinschaligheid van de opleiding samenhangt, gaat over het optreden van mogelijke rolconflicten. Daarop gaat de commissie in onder 2.4.

2.5 Hoe investeert de opleiding in een voortdurende ontwikkeling van de kwaliteit?

Informatie over de opleiding en intakegesprekken

Tijdens de dialoog ging de commissie in op de manier waarop studenten informatie verwerven over de opleiding als geheel en de verschillende keuzemogelijkheden en -trajecten. De commissie vermeldde al in dit rapport dat er geen studiegids op de website staat met informatie die van toepassing is op het lopende academiejaar. Studenten zouden op basis van de oude studiegids de indruk kunnen krijgen dat de opleiding een educatieve of onderzoeksmaster aanbiedt.

De opleiding benadrukte dat studenten zich veelal informeren door het sturen van een mail, waarna ze persoonlijk begeleid worden in hun zoektocht. Dat sluit aan bij het feit dat ze meer kennis willen opdoen en zoekende zijn over de mogelijkheden. Studenten starten daarom ook met een uitgebreid intakegesprek. Wie interesse heeft in theologie krijgt bijvoorbeeld informatie over de eisen van de vakken Hebreeuws en Grieks. Ook maakt de opleiding duidelijk op welke manier studenten eventueel kunnen wisselen van het ene traject naar het andere.

De opleiding legt momenteel de laatste hand aan de studiegids voor het volgende academiejaar. Deze zal een plaats vinden op de vernieuwde website. De commissie benadrukt dat het tijdig online beschikbaar zijn van de meest recente studiegids van groot belang is voor het oriënteren en heroriënteren van de studenten. Op het moment van het locatiebezoek en het vaststellen van dit rapport was de gids nog niet publiek beschikbaar.

Formele en informele kwaliteitszorg

In het ZER geeft de opleiding aan dat het systeem van kwaliteitszorg dat de FPTR hanteert bestaat uit drie fasen: het uitvoeren van enquêtes en de analyse van de resultaten, de mondelinge evaluatie, bijsturing en ten slotte het nagaan of de bijsturing heeft plaatsgevonden.

De commissie maakte van de dialoog gebruik om te peilen naar de concrete invulling van de gehanteerde kwaliteitszorginstrumenten. Ze had ook oog voor de meer informele aspecten van kwaliteitszorg en de kwaliteitscultuur.

Zowel uit het gesprek met de studenten als met de opleiding kwam een beeld naar voren van een sterke informele cultuur. Docenten en studenten kennen elkaar goed, en die persoonlijke band wordt meermaals als kracht benoemd. Ook de verantwoordelijke voor administratie, publiciteit en Erasmus+, die tevens alumna is van de opleiding, speelt volgens de

opleidingsverantwoordelijken een belangrijke rol als schakel tussen studenten en docenten en als vertrouwenspersoon. Zij wezen erop dat het verankeren van grote, formele structuren een moeilijk punt vormt in een kleinschalige opleiding, maar dat de opleiding zich op informele wijze dusdanig georganiseerd heeft dat studenten met feedback ergens terecht kunnen, waardoor ze zich 'gezien' voelen.

Wat formele instrumenten betreft, ontvangen de studenten na elke module een formulier waarin ze hun mening kunnen geven over de cursus. De ingevulde formulieren worden gemaild naar de persoon die voor de administratie verantwoordelijk is.

In het geval van de online modules kan de docent een link naar een bevraging integreren in de module. De docenten wezen erop dat de meeste studenten deze online bevraging niet invullen, wat ze wijten aan het feit dat het om werkstudenten gaat.

Ze moedigen de studenten wel aan om toch de evaluatie in te vullen, wat bevestigd werd door de studenten die de commissie kon spreken.

Door het kleine aantal studenten in combinatie met het via mail versturen van het formulier gebeurt de bevraging niet anoniem. De studenten beaamden dat dit nu eenmaal een gegeven is, maar dat eerlijkheid door de opleiding wordt gewaardeerd. Ze gaven aan dat ze al enkele keren feedback gegeven hebben die goed werd opgevolgd, bijvoorbeeld over het aantal studiepunten van een vak dat niet in overeenstemming was met de studiebelasting, of over overlapping tussen twee vakken. Toch meent de commissie dat men makkelijk een procedure kan ontwikkelen waarin de anonimiteit beter verzekerd kan worden.

De opleiding licht in het ZER toe dat de resultaten van de bevestigingen besproken en geanalyseerd worden met de betrokken docenten. De docentenvergadering bespreekt de noodzakelijke bijstellingen. Tweemaal per jaar bekijkt deze raad het aanbod en de studiebelasting in verhouding met de verdeling van de studiepunten. De docentenraad kan in overleg met de vakdocenten veranderingen in het curriculum aanbrengen. Als het grote wijzigingen betreft, wordt ook de Raad van Bestuur in het proces betrokken; de Academische Raad heeft het laatste woord.

De commissie wilde graag weten hoe de Academische Raad omgaat met de feedback die uit de bevestigingen naar voren komt en hoe de docenten dit ervaren.

De decaan gaf aan dat eenmaal per jaar een evaluatiegesprek plaatsvindt met elke docent. Dat verloopt via een vast protocol, op basis van een zestal vragen, en behandelt onder meer de uitoefening van de taken, de werkomstandigheden en de begeleiding door de opleiding. Het rapport dat voortkomt uit dit gesprek wordt geanonimiseerd en vervolgens besproken op de Academische Raad. Nadat het ook op de Raad van Bestuur geagendeerd werd, komt het in het jaarverslag terecht, om de transparantie te bevorderen.

Aan de studenten vroeg de commissie of er bij hen een duidelijk traject gekend is in het geval er een conflict zou zijn over hun beoordeling. De studenten benadrukten dat het hen zou verbazen dat iets dergelijks zou voorkomen, omdat docenten en studenten elkaar zo goed kennen dat ze "niet verbaasd zouden mogen zijn over een cijfer". Ze vermeldten de Academische Raad als orgaan dat bevoegd is voor examenbetwistingen. Ze gaven aan dat de formele wegen minder gekend zijn en tegelijk minder noodzakelijk door de kleine afstand ten opzichte van de opleiding.

De commissie vernam via de bijlage over het toetsbeleid de modaliteiten betreffende de examencommissies die de faculteit jaarlijks samenstelt. Ze merkte op dat omwille van het kleine team de leden van een dergelijke commissie vaak dubbele rollen opnemen. Een docent kan bijvoorbeeld lid zijn van het docententeam en van de examencommissie. De studenten beaamden dat ze vaak dezelfde gezichten zien, maar zeggen geen rolconflicten te ervaren.

De opleiding verwijst in het ZER naar de ombudsdienst; daar kunnen studenten terecht als ze klachten hebben over docenten of andere medewerkers, of als ze nood hebben aan een vertrouwenspersoon die buiten de academische werking van de FPTR valt.

De studenten verwezen verder naar de studentenvertegenwoordiger die ze kunnen aanspreken. De studentenvertegenwoordiger zetelt in de Raad van Bestuur, en gaf aan dat feedback en problemen zeker bespreekbaar zijn. Als voorbeeld noemde ze de vraag van de studenten om toegang te krijgen tot een online bibliotheek, waarvoor stappen gezet worden via de samenwerkingsgesprekken met de VUB.

De commissie wilde van het werkveld graag weten op welke manier zij betrokken worden bij de kwaliteitszorg van de opleiding.

De vertegenwoordigers van de VPKB maakten melding van een formeel overleg dat tweemaal per jaar doorgaat. Daarnaast vindt een voortdurende uitwisseling plaats via heel wat informele contacten. In het ZER vermeldt de opleiding dat er jaarlijks twee ontmoetingen plaatsvinden met de kerkelijke leiding (Synodale Raad VPKB) "om het reilen en zeilen van de FPTR op te volgen en om de verwachtingen van het kerkelijke werkveld te communiceren". Het was voor de commissie niet duidelijk of en op welke manier de formele inbreng van andere werkveldpartners juist georganiseerd wordt.

De VPKB als belangrijke stakeholder

Aan beide vertegenwoordigers van de VPKB vroeg de commissie om hun rol ten aanzien van de opleiding en het kwaliteitszorgsysteem te omschrijven. Als voorbeeld van input van het werkveld naar de opleiding vermeldden zij het belang van *chaplaincy* in de kerk van vandaag. De VPKB wil daarop zelf meer inzetten, en ze geeft aan dat de *knowhow* die nodig is voor een dergelijke presentie-aanpak in de maatschappij goed onderwezen wordt in de FPTR. Omgekeerd kan de VPKB ook feedback kwijt over het curriculum. De presentie-aanpak vereist bijvoorbeeld bepaalde methodieken; de competenties die hiertoe opleiden heeft de VPKB samen met de faculteit ontwikkeld.

De commissie vroeg verder of er sprake is van een formele eis van de VPKB om bepaalde vakken te doceren. De werkveldvertegenwoordigers benoemden het als een samenwerking, die er onder meer toe leidt dat studenten de eisen die aan het kerkelijk examen gesteld worden in deze opleiding kunnen verwerven.

De opleiding zelf verwijst in dit verband naar de onevenwichtige samenstelling van de financiering. Ze geeft aan dat de overheidsbijdrage moet stijgen om een onafhankelijke koers te kunnen varen.

Professionalisering van het team

In het ZER vermeldt de opleiding dat de vakinhoudelijke en onderwijskundige deskundigheid van de docenten in de FPTR "op peil wordt gehouden, niet in het minst door de interdisciplinariteit. Docenten worden uitgedaagd op zoek te gaan naar de meest recente inzichten in hun vakgebied en deze op een pedagogische en heldere wijze naar voor te brengen tijdens de mastermodules."

De commissie wilde graag weten wat de aanpak is van de opleiding opdat docenten blijven bij de nieuwste ontwikkelingen. De opleiding lichtte toe dat de onderzoeksgroepen hierin de grootste rol spelen. Op organische wijze wordt veel inhoudelijke kennis onderling uitgewisseld. Recent gebeurde dat bijvoorbeeld rond de *critical race*-theorie.

In het docentenprofessionaliseringsplan geeft de opleiding aan dat de Basiskwalificatie pedagogische kwaliteit academisch onderwijs binnen twee jaar na aanstelling moet worden gehaald. Op de vraag van de commissie hoeveel van de acht docenten deze kwalificatie behaald hebben of de opleiding daartoe volgen, antwoordde de opleiding dat er geen docenten met deze kwalificaties zijn in gestandaardiseerde zin. Wel is ook op pedagogisch-didactisch vlak sprake van informele uitwisseling: de docenten bespreken aspecten van hun les- en evaluatiepraktijk met elkaar, maar door de grote diversiteit aan de vakken is het moeilijk om met vaststaande standaarden te werken.

De commissie wilde van de Engelstalige docenten, die ook kleinere tewerkstellingspercentages hebben, weten op welke manier ze mee betrokken worden bij personeelsaangelegenheden. Beide docenten meldden dat ze zich goed geïnformeerd voelen: ze volgen de vergaderingen, desnoods via Zoom, en kunnen ook terugvallen op verslagen. De vergaderingen en de verslagen zijn in het Nederlands, zoals decretaal bepaald, maar waar nodig wordt overgeschakeld naar het Engels.

3 Oordeel

De door de NVAO aangestelde commissie die onderzoek voerde naar de kwaliteit van de opleidingen tot bachelor en master in de protestantse theologie en religiestudies heeft haar opdracht naar eer en geweten uitgevoerd, maar voelt zich door de irreguliere context van het beoordelingsproces dat aanleiding gaf tot een positief accreditatiebesluit met beperkte geldigheidsduur voor een uitzonderlijke situatie geplaatst die door alle leden als een dilemma is geduid. De vorige beoordelingsprocedure dateert van 2023 en is gecoördineerd door VLUHR Kwaliteitszorg. De commissie heeft vernomen dat het panel dat door VLUHR KZ was aangesteld tot een positief advies was gekomen, maar dat zij bij haar werkzaamheden een aantal wettelijke en andere problemen onopgemerkt had gelaten. Toch resulteerde de beoordeling in een online gepubliceerd beoordelingsrapport (<https://www.kwaliteitszorg.vluhr.be/beoordelingsrapporten>) waarin een lijst met 16 aanbevelingen werd opgesteld. Deze lijst is aan de huidige commissie meegegeven bij de voorbereidende documenten en de instelling heeft daarbij punt voor punt aangegeven op welke manier en in welke mate zij deze aanbevelingen ter harte heeft genomen en/of zal nemen. Door omstandigheden die hier niet herhaald hoeven te worden, heeft de NVAO het positieve advies van de vorige commissie niet gevolgd en heeft zij een positief accreditatiebesluit genomen met beperkte geldigheidsduur waarbij een viertal voorwaarden werden geformuleerd. Een daarvan was dat de leden van de commissie die in 2025 de herbeoordeling van de opleiding zouden uitvoeren uiteraard deskundig maar ook onafhankelijk dienden te zijn, in de zin dat zij ten minste vijf jaar geen banden gehad mochten hebben met de betrokken instelling. De drie andere voorwaarden gingen over de instelling zelf en de aangeboden opleidingen:

- V1-2023. De instelling dient de benamingen, de studieomvang en de invulling van de afstudeerrichtingen van de masteropleiding te herdefiniëren conform de regelgeving.
- V2-2023. De instelling dient ervoor te zorgen dat ze correcte, accurate en actuele informatie over de opleiding verstrekt via haar website en alle andere kanalen die ze voor de communicatie over haar opleiding gebruikt.
- V3-2023. De instelling dient ervoor te zorgen dat ze correcte en volledige informatie over de opleiding, inclusief de ECTS fiches, verstrekt aan de commissie die de herbeoordeling uitvoert, die dan op een waarheidsgetrouwe en verifieerbare wijze kan nagaan of de opleiding beantwoordt aan de kwaliteitskenmerken die de beoordelingsgrond vormen voor het oordeel.

De huidige commissie wenst te benadrukken dat zij zeer veel overwegend positieve aspecten heeft vastgesteld tijdens de beoordeling. Zij heeft ook een aantal punten van bezorgdheid geformuleerd, zowel wat betreft zaken die reeds in de drie inhoudelijke voorwaarden waren geformuleerd door de NVAO, als wat betreft andere zaken die zij heeft vastgesteld tijdens haar volledige analyse van de instelling en de opleidingen. Er is de commissie duidelijk gemaakt dat het wettelijk kader van een her-visitatie na een positief accreditatiebesluit met beperkte geldigheidsduur enkel toelaat een ongekwalificeerd 'ja' of een ongekwalificeerd 'nee' te formuleren. De commissie is unaniem in haar aanvoelen dat dit in de huidige omstandigheden een onoplosbaar dilemma vormt. Het beste lijkt haar om zich te onthouden van een advies dat ofwel louter ongekwalificeerd 'ja' of louter ongekwalificeerd 'nee' zou moeten luiden. Het liefst zou zij een 'ja, maar' uitspreken waarbij concrete voorwaarden worden opgelegd, maar het is haar duidelijk gemaakt dat dit binnen het bestaande wettelijke kader niet mogelijk is. In normale omstandigheden had de vorige commissie van *peers* inhoudelijke en concrete voorwaarden kunnen stellen waarop de instelling dan concreet had kunnen werken. Het is de unanieme overtuiging van de commissie dat de instelling en de opleidingen in dat geval een veel grotere voortgang hadden kunnen boeken. Het vorige rapport heeft echter niet de noodzakelijke ontwikkelpunten blootgelegd voor de vereiste kwalitatieve ontwikkeling van de opleidingen. Het lijkt ons daarom niet fair om zware negatieve gevolgen aan de huidige doorlichting te verbinden aangezien de eerste doorlichting onvolkomen was. Indien de commissie enkel de drie voorwaarden geformuleerd door de NVAO zou opvolgen, dan dient zij over V1-2023 te zeggen dat hieraan gevolg is gegeven, dat

aan V2-2023 nog steeds niet is voldaan, hoewel men in situ de nieuwe studiegids aan de commissie heeft bezorgd, maar de website vermeldt deze niet, en over V3-2023 dat het grotendeels in orde is maar niet helemaal. Geenszins is de commissie van oordeel dat de opleidingen een negatief besluit verdienen en de instelling haar accreditatie voor de opleidingen verdient te verliezen. Dit zou volgens de commissie een te zware en totaal onverantwoorde sanctie zijn. Anderzijds kan zij in eer en geweten geen ongekwalificeerd positief besluit en advies formuleren omdat zij toch, naast een aantal makkelijk op te lossen problemen, een aantal bezorgdheden heeft over de opleidingsinformatie, de evaluatie en de interne kwaliteitsborging.

Ook al is dit niet mogelijk in het huidige wettelijk kader, toch is de commissie van oordeel dat in deze uitzonderlijke situatie zou moeten kunnen overgegaan worden tot een positief accreditatiebesluit met beperkte geldigheidsduur voor beide opleidingen en wel op basis van de positieve bevindingen van de commissie in combinatie met de hieronder vermelde voorwaarden en aanbevelingen. De commissie beschouwt de voorwaarden voor de opleidingen als dermate ernstig dat zij meent dat de opleidingen deze moeten aanpakken, maar is ervan overtuigd dat het team de nodige capaciteiten en attitudes heeft om dit voldoende snel tot een goed einde te brengen. De commissie beschouwt de door haar geformuleerde voorwaarden als haalbaar en wenst daarom dat de NVAO niet tot een negatief accreditatiebesluit hoeft over te gaan. De aanbevelingen worden in het beste geval ernstig in overweging genomen door de instelling in functie van een kwalitatieve ontwikkeling van de opleidingen. De commissie meent dat het door haar gevoerde onderzoek aanleiding zou moeten kunnen geven tot een positief accreditatiebesluit met beperkte geldigheidsduur, hoe uitzonderlijk dit ook moge zijn.

De motivering van de commissie is als volgt.

De commissie is van mening dat de opleiding werkt vanuit een heldere missie en visie. De opleiding positioneert zich als opleidings- en onderzoeksinstituut dat opereert vanuit een minderheidspositie, omwille van de plek die het protestantisme in België inneemt en omwille van de veranderende plaats van religie in de maatschappij. De commissie verkreeg een coherent beeld van een opleiding die zich effectief inzet voor een blijvende maatschappelijke relevantie, contextbewust wil opleiden en de actualiteitswaarde van haar opleiding hoog in het vaandel draagt.

De commissie waardeert het open gesprek dat ze met de opleiding kon voeren over de financiering. Ze vindt het positief dat de opleiding stappen heeft gezet om tot een structurele samenwerking te komen met een grotere faculteit of instelling en dat de gesprekken met de VUB een positief verloop kennen.

Een dergelijke samenwerking zal volgens de commissie de opleiding vooruit helpen op verschillende terreinen. Het bewerkstelligen van een grotere diversiteit in het docententeam en een verdere verlaging of spreiding van de werklast van het huidige team staan daarbij centraal. Ook het feit dat studenten zullen kunnen beschikken over online *databases* met recente bronnen en wetenschappelijke *journals* in elektronische vorm is volgens de commissie een noodzakelijk stap die de opleiding op korte termijn moet kunnen zetten.

De commissie heeft waardering voor de grote werkkraft van het huidige team, dat verantwoordelijk is voor het grote aantal modules dat het curriculum rijk is. Uit de dialoog kwam naar voren dat niet al deze modules jaarlijks door studenten worden opgenomen. Niettemin meent de commissie dat de taakbelasting niet te onderschatten valt, ook door de intensieve begeleiding die de studenten ontvangen.

De commissie kreeg een aantal mooie voorbeelden te zien van (internationale) onderzoeksprojecten waaraan alle onderzoeksgroepen deelnemen. Het feit dat deze projecten leiden tot colloquia en *peer reviewed* artikels vindt de commissie positief. Ze vraagt de opleiding blijvend aandacht te besteden aan het onderzoeksluik, vermits de opleiding zelf

aangeeft dat docenten druk ondervinden om voldoende tijd voor onderzoek te kunnen uittrekken.

Dat de opleiding werkt aan een onderzoeksagenda, samen met een andere instelling, acht de commissie een voordeel dat hopelijk leidt tot meer financiering voor onderzoeksprojecten.

Het kostte de commissie wat moeite om een helder zicht te krijgen op de verschillende trajecten, de twee afstudeerrichtingen en de bijbehorende vakken. Het feit dat er weinig onderscheid is tussen de DLR/OLR/competenties van deze trajecten en richtingen heeft hiertoe bijgedragen. Na de dialoog en het doornemen van de meest recente studiegids is het beeld van de opleiding en haar curriculum helder geworden.

Die duidelijkheid kreeg de commissie ook wat betreft de rol die de opleiding opneemt in het opleiden van toekomstige godsdienstleerkrachten. Dat geldt zowel voor het PEGO-certificaat als voor de vrijstellingen die studenten van de opleiding verwerven als ze de educatieve master volgen aan de KU Leuven. De website of andere informatie vermeldt niet meer dat men die eduma zelf zou aanbieden.

Ook van de andere beroepsmogelijkheden van de afgestudeerden kreeg de commissie een duidelijk beeld.

De commissie had de kans om tijdens de dialoog in te gaan op een aantal specifieke vakken. Wat betreft de taalvakken Hebreeuws en Grieks beveelt de commissie de opleidingen aan om de weging van het aantal studiepunten in relatie tot de leerresultaten kritisch onder de loep te nemen. Dit kan snel gebeuren op basis van een kleine curriculumwijziging (aantal studiepunten vermeerderen) of door het aanpassen van de beoogde eindcompetenties in de ECTS-fiches (verlagen van het beoogde niveau).

Verder formuleert de commissie ook een aanbeveling over de academische vaardigheden en methodologie. Ze is van oordeel dat een dergelijk vak voor alle studenten in de bachelorjaren een voordeel zou zijn, en dit voor beide afstudeerrichtingen. Zij vraagt de opleidingen in het bijzonder aandacht te hebben voor generatiestudenten en andere studenten die niet over een masterdiploma beschikken.

Een belangrijk punt van bezorgdheid van de commissie dat niet is weggenomen na de dialoog betreft de manier waarop de opleiding bewaakt of alle leerresultaten aan bod komen over de opleidingen heen. De vele keuzemodules en het feit dat momenteel quasi alle studenten de facto een individueel traject lopen, maken de nood hoog aan een werkbaar en sluitend instrument dat in kaart brengt of alle leerresultaten worden afgedekt.

Op basis van de verstrekte documenten en de dialoog kreeg de commissie geen heldere bevestiging op de vraag hoe de opleiding kan garanderen dat alle leerresultaten aan bod komen en dus het eindniveau bereikt kan worden. Daarom formuleert de commissie een dringende voorwaarde om de borging van het eindniveau aan te pakken. Ze vraagt de opleidingen een instrument te ontwikkelen dat duidelijk aantoonst hoe alle resultaten afgedekt worden voor elk traject dat een student loopt. Een sluitend overzicht van de leerresultaten over alle modules van de opleiding heen vormt de noodzakelijke basis om het eindniveau te kunnen borgen.

Ook de evaluatiepraktijk voor de bachelor- en masterproeven baart de commissie zorgen. Voor de commissie is er dringend nood aan een helder kader met criteria, zodat de beoordelaars deze scripties vanuit eenzelfde beoordelingskader evalueren. Dit gebeurt momenteel te sterk vanuit het gevoel van de begeleidende docenten, waardoor er geen garantie is op een gelijkgerichte beoordeling.

De commissie aanziet het ook als een voorwaarde dat bij de beoordeling van scripties altijd het vier-ogen-principe wordt gehuldigd. Het is noodzakelijk dat steeds minstens twee beoordelaars onafhankelijk van elkaar en op basis van objectief geformuleerde criteria de scripties beoordelen.

Het kader voor de stages, weergegeven in de grondig uitgewerkte stagegids, is voor de commissie helder en kwaliteitsvol. Wel vraagt ze de opleiding om ook hier steeds volgens hetzelfde principe twee beoordelaars in te schakelen.

De commissie heeft kunnen kennismaken met docenten, studenten en alumni die zich erg enthousiast tonen over de werkvormen die de opleiding hanteert. Door in te zetten op seminars (en varianten daarop) krijgen de studenten volop de kans om niet alleen hun theoretische kennis te verankeren, maar ook om hun kritisch denken en communicatieve vaardigheden aan te scherpen. De opleiding biedt een weloverwogen aanbod van contactonderwijs in combinatie met online en hybride onderwijs. De begeleiding die de studenten daarbij ontvangen, is zonder meer sterk.

De commissie vraagt de opleiding wel om goed te monitoren of bovengenoemde werkvormen ook voor generatiestudenten de verwachte resultaten zullen opleveren. Ze vindt het alvast positief dat de opleiding aangeeft nog sterker te zullen bewaken dat online studenten niet afhaken.

Wat het kwaliteitszorgsysteem en de kwaliteitscultuur betreft heeft de commissie vastgesteld dat heel wat aspecten informeel gebeuren. Dat heeft zeker te maken met de schaal van de opleiding, die zorgt voor een grote nabijheid tussen studenten en het opleidingsteam. De commissie is ervan overtuigd dat dit goed werkt in het geval zich geen grote fricties of problemen voordoen.

Als zich wél problemen voordoen, is het risico op rolconflicten volgens de commissie reëel. Het is daarom van belang dat studenten te allen tijde terecht kunnen bij formele organen die verder van de opleiding af staan. Een extern meldpunt in het geval van grensoverschrijdend gedrag of een vertrouwenspersoon die daarvoor opgeleid is, zijn voorbeelden van dergelijke noodzakelijke structuren. Het is daarbij van belang dat studenten er goed van op de hoogte zijn waar ze terecht kunnen voor welke problemen. Ook het ontbreken van anonimiteit bij het invullen van de bevestigingen door de studenten is een aandachtspunt voor de commissie. Ze formuleerde daarom de voorwaarde dat er formele structuren opgezet en bekendgemaakt worden die studenten toelaten in het (hypothetische, niet door de commissie vastgestelde) geval van conflicten toelaten deze op een uniforme wijze te benaderen.

De commissie dringt ook aan op het sterker verankeren van het brede werkveld bij de kwaliteitszorg van de opleiding. Ze meent dat de opleiding er baat bij zou hebben als ze op structurele wijze, bijvoorbeeld via een werkveldcommissie, het ruimere werkveld een stem geeft en formuleert dit als aanbeveling. Het is voor de commissie belangrijk dat de opleiding enerzijds op geregelde basis input van het werkveld capteert. Anderzijds vindt de commissie het van groot belang dat de opleiding haar onafhankelijkheid behoudt op het vlak van de inhoudelijke vormgeving van het curriculum.

Wat professionalisering betreft is de commissie van mening dat de opleiding stappen kan zetten om een helder aanbod uit te tekenen voor de docenten. Ze vraagt de opleiding hierbij ook oog te hebben voor pedagogisch-didactische aspecten. Over de grote diversiteit over de vakken heen, lijkt het de commissie bijvoorbeeld relevant om onderwerpen aan te bieden zoals het gelijkgericht toetsen of het kalibreren van beoordelingen op de scripties. Wat betreft de publieke informatie over de opleiding vraagt de commissie om de nieuwe studiegids zo snel mogelijk online te zetten. Ook voor de toekomst dringt ze erop aan dat de studiegids voor het aankomende academiejaar tijdig op de website beschikbaar is.

De commissie formuleert op basis van het gevoerde onderzoek de onderstaande voorwaarden:

- Zorg ervoor dat helder wordt hoe de leerresultaten (DLR/OLR/competenties) terugkomen in het curriculum en in de toetsing.
 - Integreer een instrument in de opleidingen dat duidelijk aantoont hoe alle resultaten afgedekt worden voor elk traject dat een student loopt.

- Stel een sluitend overzicht op van de leerresultaten over alle modules van de opleidingen heen als noodzakelijke basis om het eindniveau te kunnen borgen.
- Formaliseer de evaluatiepraktijk in sterkere mate.
 - Voorzie heldere criteria voor de toetsing (bijvoorbeeld *rubrics*).
 - Zorg ervoor dat altijd twee beoordelaars bij de evaluatie van de bachelor- en masterproeven en bij de beoordeling van de stage betrokken zijn. Zie erop toe dat beide beoordelaars via afzonderlijke rapportage hun beoordeling neerschrijven.
- Installeer een aantal formele organen die verder van de opleidingen af staan zodat rolconflicten studenten die frictie of problemen ondervinden niet in de weg staan om deze te uiten. Zorg ervoor dat deze organen goed gekend zijn bij de studenten en dat zij anoniem feedback kunnen geven op de kwaliteit van de opleiding.
- Zet stappen om de professionalisering van het docententeam op systematische wijze aan te pakken. Besteed daarbij ook aandacht aan pedagogisch-didactische thema's, zoals het gelijkgericht beoordelen van studenten.

De commissie formuleert op basis van het gevoerde onderzoek de onderstaande aanbevelingen:

- De commissie raadt de instelling aan na te gaan hoe studenten op korte termijn toegang kunnen krijgen tot een online database met hedendaagse bronnen en wetenschappelijke *journals*.
- De commissie beveelt de opleidingen aan om voor Hebreeuws en Grieks de weging van het aantal studiepunten ten opzichte van de werkbelasting kritisch onder de loep te nemen aan de hand van een studietijdmeting. De opleidingen kunnen de nodige aanpassingen doen ofwel door het aantal ECTS te verhogen ofwel door de leerdoelen op realistische wijze in overeenstemming te brengen met het huidige aantal ECTS.
- De commissie raadt de opleidingen aan een vak te voorzien over methodologie/academische vaardigheden in de bachelorjaren van beide opleidingen, zodat studenten hiervan kennis hebben alvorens ze aan de bachelorproef laten staan aan de masterproef beginnen.
- De commissie beveelt de opleidingen aan het bredere werkveld op gestructureerde en geregelde basis bij de kwaliteitszorg te betrekken, bijvoorbeeld door het installeren van een werkveldcommissie. Ze vindt het belangrijk dat de opleidingen de input van het brede werkveld kunnen capteren, zonder te moeten inboeten op inhoudelijke onafhankelijkheid.

Bijlage 1: Administratieve gegevens van de instelling en de opleiding

Instelling	Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies (FPTR); Bollandistenstraat 40, 1040 Brussel (Etterbeek)
Naam opleidingen	• Bachelor of Arts in de protestantse theologie en religiestudies • Master of Arts in de protestantse theologie en religiestudies
Niveau en oriëntatie	• Academisch gerichte bachelor • Master
(Bijkomende) titel	-
(Delen van) studiegebied(en)	Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht
Afstudeerrichtingen	• Bachelor: / • Master: theologie; religiestudies
Opleidingstrajecten voor werkstudenten, voltijds/deeltijds trajecten, dag-/avondonderwijs, onderscheiden vormen van diplomering	Nee
De vestiging waar de opleiding wordt aangeboden	Brussel-Hoofdstad
Onderwijstaal	Nederlands
Studieomvang (in studiepunten)	• Bacheloropleiding: 180 studiepunten • Masteropleiding: 120 studiepunten
De aansluitingsmogelijkheden en de mogelijke vervolgopleidingen; De vereiste vooropleidingen en toelatingsvoorwaarden	Om te starten aan de bacheloropleiding is een diploma secundair onderwijs vereist. Indien met aan de masteropleiding wil starten heeft men een bachelordiploma theologie & religiestudies nodig of kan men met een ander masterdiploma al dan niet instromen via een transitiejaar.

Bijlage 2: Opleidingsspecifieke leerresultaten (OLR)

Bachelor of Arts: Theologie

De afgestudeerde is in staat om:

1. De Bijbel in de grondtalen te kunnen lezen op basis van elementaire kennis van de grammatica en een basiswoordenschat van de Bijbelse talen. Tevens is de student vertrouwd met de hoofdlijnen van de achtergronden van de Bijbelteksten (historisch, tekstkritisch en Bijbels theologisch) en kent de student de weg in de exegetische methoden.
2. De basisbegrippen en -methodes uit de filosofie, de ethiek, de sociologie en de antropologie te kennen, te begrijpen en toe te passen, met bijzondere aandacht voor de wijze waarop deze het godsdienstige fenomeen verhelderen;
3. De basisbegrippen en -methodes van de theologie in haar onderscheiden methodologische invalshoeken (de systematisch-hermeneutische invalshoek; de historisch-hermeneutische invalshoek en de praktisch-hermeneutische invalshoek) te kennen, te begrijpen en toe te passen;
4. De basisbegrippen en -methodes van de religiestudie, de interreligieuze dialoog en de studie van de grote wereldgodsdiensten te kennen en te begrijpen;
5. De inzichten gewonnen in de theologische en niet-theologische disciplines toe te passen op religieuze, levensbeschouwelijke en maatschappelijke problemen, vragen en uitspraken;
6. Onderwerpen die verband houden met kerk en godsdienst te analyseren en in een ruimer verband te plaatsen;
7. Primaire bronnen in gebieden uit de theologie bij voorkeur in de originele talen te lezen en op basis van secundaire bronnen met begeleiding te verwerken;
8. Op een begeleid-zelfstandige wijze een scriptie te schrijven op een zelf gekozen vakgebied van de theologie, wat zowel het nauwkeurig formuleren van een welomschreven onderzoeksvraag, het verwerken en analyseren van literatuur, het coherent synthetiseren, verwoorden en beoordelen van de erin vervatte inzichten, als het komen tot een initiële kritische positiebepaling ten aanzien van deze verworven inzichten impliceert. Ook kan de student de verworven inzichten presenteren aan een publiek van specialisten of niet-specialisten;
9. Zelfstandig en in groep te leren werken op basis van leervaardigheden die noodzakelijk zijn voor een vervolgstudie die eisen stelt aan zelfvertrouwen en eigen regie.

Bachelor of Arts: Religiestudies

De afgestudeerde is in staat om:

1. De Bijbel in de grondtalen te kunnen lezen op basis van elementaire kennis van de grondtalen en de beschikbare hulpmiddelen. Tevens is de student vertrouwd met de hoofdlijnen van de achtergronden van de Bijbelteksten (historisch en tekstkritisch).
2. De basisbegrippen en -methodes uit de filosofie, de ethiek, de sociologie en de antropologie te kennen, te begrijpen en toe te passen, met bijzondere aandacht voor de wijze waarop deze het godsdienstige fenomeen verhelderen.
3. De basisbegrippen en -methodes van de theologie in haar onderscheiden methodologische invalshoeken (de systematisch-hermeneutische invalshoek; de historisch-hermeneutische invalshoek) te kennen, te begrijpen en toe te passen;
4. De basisbegrippen en -methodes van de religiestudie, de interreligieuze dialoog en de studie van de grote wereldgodsdiensten te kennen en te begrijpen;
5. De inzichten gewonnen in de theologische en niet-theologische disciplines toe te passen op religieuze, levensbeschouwelijke en maatschappelijke problemen, vragen en uitspraken;
6. Onderwerpen die verband houden met godsdienst en samenleving te analyseren en in een ruimer verband te plaatsen;
7. Primaire bronnen in gebieden uit de godsdienstwetenschappen bij voorkeur in de originele talen te lezen en op basis van secundaire bronnen met begeleiding te verwerken;

8. Op een begeleid-zelfstandige wijze een scriptie te schrijven over een zelfgekozen onderwerp uit de religiestudies, wat zowel het nauwkeurig formuleren van een welomschreven onderzoeksvraag, het verwerken en analyseren van literatuur, het coherent synthetiseren, verwoorden en beoordelen van de erin vervatte inzichten, als het komen tot een initiële kritische positiebepaling ten aanzien van deze verworven inzichten impliceert. Ook kan de student de verworven inzichten presenteren aan een publiek van specialisten of niet-specialisten;
9. Zelfstandig en in groep te leren werken op basis van leervaardigheden die noodzakelijk zijn voor een vervolgstudie die eisen stelt aan zelfvertrouwen en eigen regie.

Master of Arts: Theologie

De afgestudeerde/De student:

1. Verwerft verdiepte kennis van de inhouden en methoden van de theologie;
2. Getuigt van een grondige kennismaking met en inoefening van de inhouden en methodes van één van de subdisciplines van theologie, nl. Bijbelwetenschap, Geschiedenis van Kerk en Theologie, Systematische Theologie, Theologische Ethiek, Praktische en Pastorale theologie; Is in staat om religieuze vraagstukken in hun veelvormigheid (bronnen van de godsdienst, ethische kwesties, etc.) te onderkennen;
3. Kan een visie formuleren over de relatie van de studie van de theologische problemen met de actuele maatschappelijke context die gekenmerkt is door een religieus, levensbeschouwelijk en ethisch pluralisme en een groeiende globalisering;
4. Is bekwaam om nieuwe zinvragen, theologische problemen en religieuze uitdagingen te onderkennen en te verwoorden;
5. Is in staat om wetenschappelijke en andere literatuur inzake theologie en religiewetenschappen kritisch te lezen en te benutten;
6. Is in staat om de studie-inhoud zelfstandig te verwerken en creatief oplossingen voor te stellen voor theologische en religiewetenschappelijke problemen;
7. Is in staat om op een zelfstandige wijze theologische en religiewetenschappelijke problemen, concepten en inzichten uit te leggen in het kader van onderwijs en pastoraat en met een gevoeligheid voor de maatschappelijke en globale context waarin deze problemen, concepten en inzichten zich situeren;
8. Verwerft inzicht in attitudes, methodes en kennis die nodig zijn om een theologisch onderzoek op een wetenschappelijk correcte manier te schrijven en kan zo'n onderzoek onder begeleiding zelf verrichten en hierover zelfstandig rapporteren aan een publiek van specialisten of niet-specialisten;
9. Is bekwaam om de theoretische inzichten te hanteren in innovatieve praktijken en om praktijken en ervaringen theoretisch te kaderen als aanzet tot vernieuwing of tot verdiepte theorievorming;
10. Zelfstandig en in groep te leren werken op basis van leervaardigheden die noodzakelijk zijn voor een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt.
11. Kent en begrijpt de basisbegrippen en achtergronden van het Kerkrecht en is in staat die toe te passen;
12. Heeft in de praktijk van één van de pastorale werkvelden van de theologie (predikantschap en chaplaincy) vaardigheden leren kennen en zich toegeëigend die noodzakelijk zijn om in het betreffende werkveld aan de slag te gaan;

Master of Arts: Religiestudies

De afgestudeerde/De student:

1. Verwerft verdiepte kennis van de inhouden en methoden van de religiestudie;
2. Getuigt van een grondige kennismaking met en inoefening van de inhouden en methodes van één van de subdisciplines religiewetenschappen, nl. Vergelijkende godsdienstwetenschappen, Islamologie, Godsdienstfilosofie en Tekstkritiek;
3. Is in staat om religieuze vraagstukken in hun veelvormigheid (bronnen van de godsdienst, ethische kwesties, etc.) te onderkennen;
4. Kan een visie formuleren over de relatie van de studie van religiewetenschappelijke problemen met de actuele maatschappelijke context die gekenmerkt is door een religieus, levensbeschouwelijk en ethisch pluralisme en een groeiende globalisering;

5. Is bekwaam om nieuwe zinvragen, religiewetenschappelijke problemen en religieuze uitdagingen te onderkennen en te verwoorden;
6. Is in staat om wetenschappelijke en andere literatuur inzake religiewetenschappen kritisch te lezen en te benutten;
7. Is in staat om de studie-inhoud zelfstandig te verwerken en creatief oplossingen voor te stellen voor religiewetenschappelijke problemen;
8. Is in staat om op een zelfstandige wijze theologische en religiewetenschappelijke problemen, concepten en inzichten uit te leggen in het kader van onderwijs en samenleving en met een gevoeligheid voor de maatschappelijke en globale context waarin deze problemen, concepten en inzichten zich situeren;
9. Verwerft inzicht in attitudes, methodes en kennis die nodig zijn om een religiewetenschappelijk onderzoek op een wetenschappelijk correcte manier te schrijven en kan zó onderzoek onder begeleiding zelf verrichten en hierover zelfstandig rapporteren aan een publiek van specialisten of nietspecialisten;
10. Is bekwaam om de theoretische inzichten te hanteren in innovatieve praktijken en om praktijken en ervaringen theoretisch te kaderen als aanzet tot vernieuwing of tot verdiepte theorievorming;
11. Zelfstandig en in groep te leren werken op basis van leervaardigheden die noodzakelijk zijn voor een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt.

Bijlage 3: Samenstelling van de commissie

De beoordeling is gebeurd door een commissie van deskundigen aangesteld door de NVAO. Deze is als volgt samengesteld:

Prof. Dr. Danny Praet (*voorzitter*), Gewoon hoogleraar antieke en middeleeuwse wijsbegeerte, en geschiedenis van het christendom; vakgroep wijsbegeerte en moraalwetenschap, Universiteit Gent, België.

Prof. Dr. Pieter Vos (*commissielid*), Hoogleraar ethiek en geestelijke verzorging krijgsmacht; Protestantse Theologische Universiteit, Nederland.

Dr. Carola Dahmen (*commissielid*), Predikant; Drachten, Nederland.

Prof. Dr. Kris Rutten (*commissielid*), Hoofddocent vakgroep onderwijskunde, onderzoeksgroep Cultuur & Educatie; Universiteit Gent, België.

Elisabeth Wouters (*student-commissielid*), Voormalig masterstudent theologie en religiewetenschappen, KU Leuven; nu MPhil student Oriel College, Oxford, Verenigd Koninkrijk.

De commissie werd bijgestaan door:

- **Dagmar Provijn** (*procescoördinator*), beleidsmedewerker NVAO.
- **Kristl Van der Heyden** (*extern secretaris*), eigenaar MOORLANDcommunicatie.

Alle commissieleden hebben de deontologische code van de NVAO ondertekend.

Bijlage 4: Programma voor de dialoog met de opleiding

Faculteit voor Protestantse Theologie en Religiestudies – 3 juni 2025 – Bollandistenstraat 40, 1040 Etterbeek

Tijdsslot	Activiteit
08:30 – 09:00	Overleg commissie
09:00– 10:00	Sessie 1: dialoog programma opleidings- en faculteitsmanagement • decaan/docent • docent • administratie/publiciteit/Erasmus+, alumni 2023/2024
10:30 – 11:30	Sessie 2: dialoog studenten • masterstudent • masterstudent • masterstudent / duaal leren • masterstudent / duaal leren
12:00 – 13:00	Sessie 3: dialoog docenten • decaan/docent Systematische theologie/Religiestudies • docent Praktische Theologie • docent: Grieks/Islam • docent: Joodse vakken/Belgisch protestantisme • (ENG) docent: Anglicaanse vakken/Religiestudies • (ENG) docent: Human Rights
13:00 – 14:00	Lunch + overleg commissie
14:00 – 15:00	Sessie 4: dialoog vertegenwoordigers werkveld + alumni • (aftredend) voorzitter VPKB • penningmeester VPKB • alumnus 2023/2024 – aalmoezenier penitentiaire instellingen • alumna 2021/2022 – geestelijke verzorging ziekenhuizen/leerkracht protestantse godsdienst
15:00 – 16:30	Overleg commissie + optioneel overleg met opleidings- en faculteitsmanagement (16:00 – 16:30) <i><optioneel overleg heeft niet plaatsgevonden></i> • decaan/docent • docent • administratie/publiciteit/Erasmus+, Alumni 2023/2024
16:30 – 17:15	Overleg commissie – voorbereiding afsluitende dialoog
17:15 – 18:15	Afsluitende dialoog

Bijlage 5: Verantwoording

De beoordeling werd uitgevoerd aan de hand van het “*Beoordelingskader opleidingsaccreditatie*” van juni 2020, zoals bekrachtigd door de Vlaamse Regering op 27 november 2020.

Nadat de aanvraag ingediend door de instelling ontvankelijk werd verklaard, heeft de NVAO een commissie samengesteld. Deze commissie werd goedgekeurd door het Dagelijks Bestuur van de NVAO. De instelling tekende geen bezwaar aan tegen de commissie.

De commissie heeft zich aan de hand van de door de opleiding verstrekte documenten op de beoordeling voorbereid. Voorafgaand aan een voorbereidend overleg heeft elk commissielid de eerste indrukken opgemaakt en werden prioritaire vragen opgesteld.

Tijdens de voorbereidende werkzaamheden heeft de commissie verder alle verkregen informatie besproken en heeft zij tevens de dialoog met de instelling en de opleidingen voorbereid.

Aan de hand van NVAO's Waarderende Aanpak heeft de commissie zich tijdens de dialoog verder verdiept in de context van de opleidingen en op basis daarvan een onderzoek gevoerd naar de kwaliteit van de opleidingen.

Tijdens de afrondende werkzaamheden heeft de commissie alle verkregen informatie besproken en vertaald naar een holistisch oordeel over de kwaliteit van de opleidingen. De commissie heeft deze conclusie in volledige onafhankelijkheid genomen.

Het totaal aan beschikbare gegevens is verwerkt tot een ontwerp van beoordelingsrapport. Eens alle commissieleden hadden ingestemd met de inhoud van het beoordelingsrapport, heeft de voorzitter van de commissie het beoordelingsrapport vastgesteld. Het door de voorzitter vastgestelde beoordelingsrapport werd aan de NVAO bezorgd.

Bijlage 6: Overzicht van het bestudeerde materiaal

Documentatie beschikbaar gesteld bij de aanvraag:

- Zelfevaluatie rapport
- Bijlagen:
 - FPTR accreditatiedossier
 - Domeinspecifieke leerresultaten
 - Opleidingsspecifieke leerresultaten
 - Concordantietabel
 - OER FPTR
 - Overzicht aandachtspunten visitatie 2023 en acties 2025
 - Richtlijnen Bachelorproef
 - Richtlijnen Masterproef
 - Stagegids

Aanvullende documentatie beschikbaar gesteld voorafgaand aan de dialoog:

- ECTS-fiches
- Bachelor- en masterproeven
- Contacten met het werkveld
- Docentenprofessionalisering
- Overeenkomstige opleidingen in België
- Studiebegeleiding
- Toetsbeleid
- CV's van de staff
- Toegang tot de volgende cursussen op het online leerplatform:
 - Inleiding Hebreeuwse Bijbel
 - Methodiek Exegese
 - Religie & Samenleving
 - Antropologie van de Religie
 - Christendom & Islam
 - Interdisciplinaire mastermodule Schoonheid
 - Interdisciplinaire mastermodule Apocalyptiek
 - Bijbelse Theologie
 - Inleiding tot de Westerse Filosofie
 - Geloof & Wetenschap
 - Kerkgeschiedenis: Dogmavorming
 - Geschiedenis van het Belgisch Protestantisme
 - Kerk & Jodendom
 - Inleiding Praktische Theologie
 - Liturgiek & Homiletiek

Documenten beschikbaar gesteld tijdens de dialoog:

- Studiegids (*draft*)

